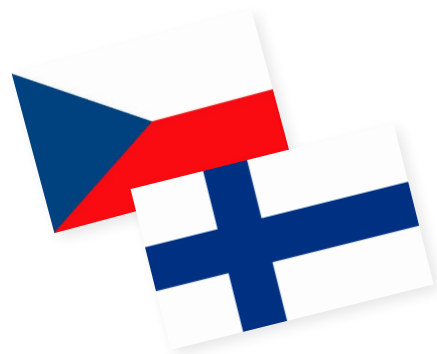

Näköala

TŠEKKIIN

Suomi-Tšekki-seura ry:n julkaisu 1/2018

Suomi-Tšekki-seura ry

Kotisivut: www.suomi-tsekki-seura.fi
Sähköposti: info@suomi-tsekki-seura.fi
Seuran tilinumero:
Nordea 132330-109472
jäsenmaksu vuonna 2018: 25 e
58. vuosikerta

Näköala **TŠEKKIIN**

Näköala Tšekkiin on Suomi-Tšekki-seura ry:n virallinen jäsenlehti, joka ilmestyy 1-2 kertaa vuodessa ja postitetaan kaikille seuran jäsenille sekä yhteistyökumppaneille.

Julkaisija:

Suomi-Tšekki-seura ry

Päätoimittaja:

Jari Aula, jariaula@hotmail.com

Lehden toimituskunta:

Jari Aula, Heikki Larmola, Petteri Peuranen

Lehteen kirjoittaneet vastaavat kaikki omista kirjoituksistaan.

Taitto: Liisa Lähteenmäki

Kansikuvat: Etukansi: Kuvanveistäjä David Černýn (s. 1967) teos *Kafkan pää*. 2014 Národní třídalla paljastettu teos on 11 metriä korkea ja se muodostuu 42 liikkuvasta teräslevykerroksesta. **Takakansi:** Dominikaaniluostarin pääty České Budějovicessä. Etualalla Malše-joki. **Kuvat:** Petteri Peuranen

ISSN: 1459-420X

Painopaikka:

Näkövammaisten liiton kirjapaino 2018

SISÄLLYS

Puheenjohtajan palsta s. 3

Hanne Lempinen

Uutiskatsaus s. 4

Petteri Peuranen ja Jari Aula

Prahan kevät ja operaatio "Tonava" s. 10

Heikki Larmola

In memoriam: Miloš Forman s. 20

Eero Kettunen

"Vaaran vuodet": "Tšekkoslovakian tie on meidän tiemme" s. 22

Heikki Larmola

Menneitä tapahtumia s. 27

Tšekin ringettemaajoukkueen matkassa Kanadan MM-kilpailuihin s. 28

Anniina Tuomola

Isoisää etsimässä s. 36

Tomi Nohynek

Helsingin barokkiorkesterin kulttuuriteko s. 46

Petteri Peuranen

Kuvanäkymä Chebistä Länsi-Tšekistä.

Petteri Peuranen

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Hanne Lempinen

Hei! Ahoj!

Tätä kirjoittaessani vietetään juhannusta. Itse vietän keskikesän juhlaa perinteisin menoin mökkeillessä saunoen, uiden ja grillaten, ja toki ruokajuomana löytyy myös tšekkiläistä olutta. Tšekissä ei juhannusta eikä kesäpäivänseisausta (letní slunovrat) erikseen juhlista, mutta samoin sielläkin nautitaan vuoden pisimmästä päivästä, ja koululaiset ja opiskelijat pääsevät vihdoinkin kesälomalle.

Minä taas olin nauttimassa keväästä Prahassa. Toukokuu (Máj) on siellä lempiajankohtani. Tällä kertaa siellä olivat meneillään mm. olutfestarit, kansainvälinen musiikkifestivaali, vaihtoehto- taiteen tapahtuma, ruokafestarit ja niin paljon kaikkea muuta, että olisi (taaskin) pitänyt ottaa pidempi loma!

Prahan keväästä (Pražské jaro), kun puhutaan poliittisesta ajanjaksosta Tšekkoslovakiassa, tulee kuluneeksi 50 vuotta tänä vuonna. Tähän liittyen suosittelen **Reijo Nikkilän** Praha 1968 -dokumenttia, joka on nähtävissä Ylen Elävässä arkistossa. Samasta paikasta löytyy muuten muitakin Tšekkoslovakiaan liittyviä ohjelmia.

Keväällä oli taas elokuvia tarjolla. Huhtikuussa Riihivuoren kirjastossa järjestettiin tšekkiläisen elokuvan iltapäivä (české filmové odpoledne). Toukokuussa oli peräti kolme elokuvanäytöstä: surrealisti **Jan Švankmajer**in *Hyönteinen* (Hmyz) (2018), **Jan Svěrák**in *Po strnisti bos*

(2017) sekä **Miloš Forman**in (18.2.1932–13.4.2018) ohjaama huikea kolmetuntinen leikkaus elokuvasta *Amadeus*.

Kevään kulttuuritarjontaa oli myös **Leopold Koželuch**in *Kustaa Vaasa* -ooppera. Siitä on juttu sivulla 46.

Olimme mukana, kun Tšekin suurlähetystö oli järjestämässä tšekkiläistä päivää Helsingissä (Český den v Helsinkách) toukokuussa ja kesäkuussa lasten päivää (Dětský den). Siellä oli paikalla myös Myyrä (Krtěček)!

Pirkkalassa järjestetään 28.7.-4.8.2018 salibandyleiri. *International Floorball* (florbal) *School* on järjestetty vuorovuosin Tšekin Jihlavassa ja Pirkkalassa jo kolmena vuonna. Leirille osallistuu Tšekistä ja Suomesta yhteensä 34 pelaajaa. Seura on mukana sponsoroimassa leiriä.

Turun työväenopistossa pääsee syksyllä opiskelemaan tšekkiä. Ilmoittautuminen on nyt käynnissä, ja opettajana on taitava **Nina Faconová**.

Tänä vuonna tulee 100 vuotta siitä, kun Tšekkoslovakian (Československo, Česko-Slovensko) valtio itsenäistyi Itävalta-Unkarista ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Tästä syystä järjestämme tietysti juhlat. Tilaisuus pidetään syksyllä, odotelkaa lisäinfoa ja kutsuja!

Ollaan yhteydessä, mukavaa kesää kaikille! 🇨🇪

Terkuin

Hanne

Uutiskatsaus

lähikuukausien tapahtumista Tšekissä

NÄYTTELIJÄ JAN TRÍSKA (1936-2017) KUOLI EPÄSELVISSÄ OLOSUHTEISSA

Kuuluisa tšekkiläis-amerikkalainen näyttelijä **Jan Tríska** kuoli 25.9.2017 prahalaisessa sairaalassa vammoihin, jotka hän oli saanut pudottuaan Kaarlensillalta Vltavaan kaksi päivää aiemmin. Tarkempaa selvitystä onnettomuudesta ei ole kerrottu. Hän oli syntynyt Prahassa 4.11.1936. Tríska muutti Kanadan kautta Yhdysvaltoihin jo vuonna 1977 Charta 77:n jälkeen. Hänen väitettiin toimineen myös Tšekkoslovakian turvallisuuspalvelun StB:n agenttina koodinimellä Toman. Tämän Tríska kiisti väittäen StB:n yrittäneen saada häntä yhteistyöhön siinä onnistumatta. Hän asui pitkään Los Angelesissa tšekkiläisen näyttelijävaimonsa **Karla Chadimován** kanssa vierailien toki silloin tällöin entisessä kotimaassaan. Jan Trískan tunnetuimpia roolisuorituksia oli ankara opettaja Igor Hnízdo **Jan Svěrákin** elokuvassa *Obecná škola*, joka tavoitteli vuonna 1991 ulkomaisen elokuvan Oscaria. Filmi on esitetty Suomen tv:ssä nimellä *Poikaluokan vintiöt*. Svěrák sai Oscarinsa kuitenkin vasta elokuvasta *Kolja* 1996.

mirasasha (CC BY-NC-ND 2.0), Flickr

TENNISTÄHTI JANA NOVOTNÁ KUOLLUT

Wimbledonin vuonna 1998 voittanut tšekkiläinen tennistähti **Jana Novotná** kuoli vain 49-vuotiaana

19.11.2017. Hän oli sairastanut syöpää pitkään. Peliuransa jälkeen Novotná toimi tennisvalmentajana. Hän voitti Wimbledonin mestaruusottelussa Ranskan **Nathalie Tauziat** 'n.

TIETULLIKERTYMÄ REKOISTA NOUSI 10,4 MILJARDIIN KRUUNUUN

Rekat maksoivat viime vuonna tietulleja Tšekissä lähes 10,5 miljardia kruunua, mikä on eniten tietullijärjestelmän 11-vuotisessa historiassa. Tieto selviää sähköisestä tullijärjestelmästä vastaavan Kapsch-yhtiön tilastoista. Lisäyksen taustalla on talouskasvu niin kotimaassa kuin muissakin EU-valtioissa. Toistaiseksi vahvin kuukausi on ollut vuoden 2017 marraskuu, jolloin valtio keräsi rekoilta ennätyselliset 960 miljoonaa kruunua (noin 37,2 M€). Liikenneministeriö kilpailutti viime vuonna tietullijärjestelmän hallinnoinnin vuoden 2019 jälkeen. Kilpailutukseen osallistui neljä ehdokasta.

Juandev (CC BY-SA 3.0), Wikimedia Commons

PRAHAN LIBEŇSKÝ MOST KORJAUKSEN JÄLKEEN NORMAALIKÄYTTÖÖN

Prahan Libeňin-silta on otettu jälleen raitiovaunu- ja autoliikenteen käyttöön. Silta oli tammikuun lopusta alkaen erittäin huonon kunnon vuoksi pois käytöstä. Vain jalankulkijat pystyivät ylittämään sitä pitkin Vltava-joen. Sillan huonokuntoisimpia

” Jääkiekon mestareiden liigassa tšekkijoukkueiden menestys oli piristävä yllätys.

kohtia tuettiin remontin aikana alhaalta päin. Liikenneyhteyksien tekninen hallinto joutui turvallisuussyistä laskemaan sillan maksimikantavuutta 11 tonnista enintään kuuteen tonniin.

Siltaa ei ole sitten sen valmistumisen v. 1928 korjattu kertaakaan. Prahan kaupunki joutuu nyt päättämään, peruskorjaako se Libeňin-sillan vai purkaako ja rakentaa uuden tilalle. Kubistinen arkkitehtuuri saattaa muodostua purkupäätöksen esteeksi. Asiantuntijoiden mukaan molempien vaihtoehtojen kustannusarvio olisi 550-600 miljoonaa kruunua. *Libeňský most* on liikenteellisesti tärkeä reitti Holešovicen ja koillisten kaupunginosien välillä: kiertotiet hidastavat ja vaikeuttavat merkittävästi liikkumista laajalla alueella.

KOMETA BRNO UUSI JÄÄKIEKKOMESTARUUDEN

Brno oli maan selvästi, suorastaan ylivoimaisesti menestynein kiekkokaupunki 1950-60-luvuilla. Seura *Rudá Hvězda* voitti mestaruuden 1954-58 ja 1960-62 sekä *ZKL Brno* 1963-66, siis yhteensä 12 kultamitalia 13 vuodessa! Seuraavaa mestaruutta pitikin Määrin metropolissa odottaa peräti 51 vuotta. Kometa Brno on voittanut kaksi viimeisintä titteliä 2017 ja -18, molemmat kokonaisvoitoin 12-2. Kaikki Brnon DRFG-areenan (ent. Hala Rondo) kotiottelut olivat loppuunmyytyjä, so. 7700 katsojaa.

Jääkiekon mestareiden liigassa eli CHL:ssa tšekkijoukkueiden menestys oli piristävä yllätys, sillä puolivälierien kahdeksasta joukkueesta peräti kolme tuli Tšekistä (Brno, Třinec ja Liberec) ja välierissä vielä kaksi neljästä oli tšekkijoukkueita.

Tipsport-extraliigan finaali joukkueilla olikin mielenkiintoinen sattuma ja Suomi-yhteys: molemmat hävisivät seurajoukkueiden Euroopan mestaruuden voittaneelle Jyväskylän JYP:ille.

Varsinkin välieräotteluista tekivät ikimuistoisia runsaslukuiset fanijoukot vierasotteluissa, esim. Třinecistä tuli Jyväskylään joukkueen kanssa samalla tilauslennolla noin 150 kannustajaa. Ihan samaan ei päästy Tšekissä, mutta ”haasteellisesta” sijainnista huolimatta maan koillisnurkkaan matkusti ainakin 50 JYP-fania, joiden matkarasitukset haihtuivat mielestä finaali paikan myötä. CHL-mestaruus ratkaistiin helmikuussa Växjössä, jossa JYP voitti 2-0. Mestaruuden puolustaminen jatkuu osaltaan jälleen Tšekissä, sillä samaan alkulohkoon arvottiin *HC Plzeň*.

Petteri Peuranen

Suomen lippu liehui Třinecin Werk-areenan edustalla 16.1.2018 (CHL:n ratkaiseva välieräottelu Oceláři - JYP)

LEHDISTÖNVAPAUUS HEIKENTYNYT, TŠEKKIN SIIJOITUS PUTOSI JÄLLEEN

Toimittajat ilman rajoja -järjestö julkaisee vuosittaisen *World Press Freedom* -indeksin, joka paljastaa lehdistönvapauden heikentyneen ympäri maailmaa. Tuloksissa heijastuu lisääntynyt vihamielisyys toimittajia ja tiedotusvälineitä kohtaan. Monet poliittiset johtajat ovat avoimesti kyseenalaistaneet ja vastustaneet journalismia ja tiedotusvälineitä. Esimerkkejä on valitettavan paljon: Turkki, Egypti, USA, Filippiinit.

Myös Tšekin **Miloš Zeman** on ”päässyt” syytettyjen listalle tuomalla lehdistötilaisuuteen Kalašnikov-rynnäkkökiväärin jäljitelmän, johon oli kirjoitettu viesti toimittajille. Tšekki putosi 11 sijaa ollen tänä vuonna vasta sijalla 34. Myös Suomen sijoitus indeksissä on heikentynyt neljänneksi,

edellä ovat Norja, Ruotsi ja Alankomaat. Viimeisellä 180. sijalla on edelleen Pohjois-Korea.

INTERNETIN .CZ-VERKKOTUNNUSTEN MÄÄRÄ 30-KERTAISTUNUT 20 VUODESSA

Internetin verkkotunnusten (domain), joissa on kansallinen .cz -pääte, määrä Tšekissä on kasvanut viimeisten 20 vuoden aikana 30-kertaiseksi 1,3 miljoonaan. Huomattavaan kasvuun on johtanut vasta vuoden 2006 jälkeen tapahtunut osoitteen rekisteröintimaksun alentuminen. Tieto selviää CZ.NIC-yhdistyksen tiedoista.

Yhden rekisteröidyn verkkotunnuksen haltijoita oli Tšekissä viime vuonna 518 854, lisäksi kahden domainin haltijoita oli 70 994. Ennätys on haltija, jolla on 9 415 domain-osoitetta. Eniten domainin (verkkotunnusten) haltijoita on Prahassa, jossa niitä on noin 400 000.

LIIKENNEMINISTERIÖ TUKEE MAAKAASUAUTOJEN TÄYTTÖASEMIEN RAKENTAMISTA

Tšekin liikenneministeriö tukee liikenteen operatiivisen ohjelman mukaisesti täyttöasemien rakentamista nesteytetyille maakaasulle (LNG). Tähän kohteeseen on varattu eurooppalaisista lähteistä 100 miljoonaa kruunua vaihtoehtoisten polttoainoiden infrastruktuurituen limiiteissä.

“Haluaisimme tukea ainakin viiden LNG-täyttöaseman rakentamista, jotta pitkän matkan rekkaliikenteen läpiajettavuus Tšekin tasavallan alueella varmistettaisiin. Nämä yleiset asemat tulisivat samalla palvelemaan myös kotimaan tavara-, ja mahdollisesti bussiliikennettäkin”, sanoo liikenneministeri **Dan Ťok**.

Hallituksen marraskuussa 2015 hyväksymä puhtaan liikennöinnin kansallinen toimintaohjelma puhuu viidestä LNG-täyttöasemasta vuonna 2025. Avustusohjelmalla tämä tavoite voisi olla saavutettavissa aiemmin. Maakaasun (CNG ja LNG) täyttöasemien ohella liikenneministeriö haluaa tukea täyttöasemien rakentamista myös vedylle.

che (CC BY-SA 2.5), Wikimedia Commons

LATERNA MAGIKA -TEATTERI TÄYTTI 60 VUOTTA

Kulttuuriohjelma nimellä *Laterna Magika* esiteltiin ensimmäistä kertaa kansainvälisessä näyttelyssä EXPO 1958 Brysselissä. Ohjaaja **Alfred Radok** ja lavastaja **Josef Svoboda** saivat tehtäväkseen luoda ei-perinteisen tšekkiläisen kulttuurin esittelyn. Valmisteluaikaa heille annettiin muutama vuosi. Näin syntyi uusi teatterimuoto, jossa tekijät yhdistävät filmiprojektion, näyttelijäsuoritukset ja näyttämötekniikan.

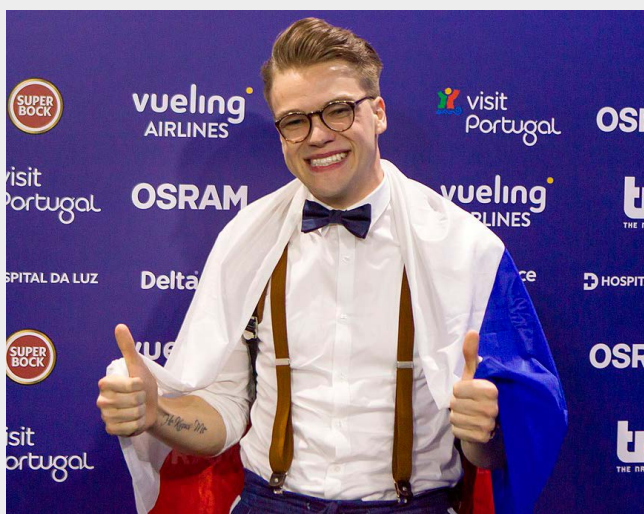
Ylipäänsä maailman ensimmäinen monimediaalinen teatteri aloitti säännölliset esitykset Prahassa vuonna 1959 Kansallisteatterin erillisryhmänä. *Laterna Magikan* 60-vuotisjuhallisuuksiin kuuluvat tapaamiset ja keskustelut katsojien kanssa, katselmukset kullisien taakse. Samalla ilmestyy myös kirja ryhmässä työskennelleiden taiteilijoiden haastatteluista.

TŠEKKI SIOJITTUI EUROVIISUISSA KUUDENNEKSI

Laulaja **Mikolas Josef** sijoittui Eurovision laulukilpailussa kuudennelle sijalle. Se on Tšekin paras saavutus Euroviisussa. Israel voitti kilpailun jo neljännen kerran, tällä kertaa laulajatar **Netan** esityksellä *Toy*.

Tämänvuotiseen kilpailuun osallistui 43 maata. Tuloksista päättävät kaikkien osallistujamaiden kansallisten raatien äänet, joihin sitten lisätään yleisöäänät. Varsinkin yleisöäänestyksessä Mikolas Josefilla, joka esiintyi omalla kappaleellaan *Lie To Me*, oli suuri menestys.

”Laulaja Mikolas Josef sijoittui Eurovision laulukilpailussa kuudennelle sijalle.

PRAHAN KANSAINVÄLISILLÄ KIRJAMESSUILLA KÄVIJÄENNÄTYS

Kansainväliset Prahnan kirjamesut keräävät vuosi vuodelta enemmän yleisöä. Nyt saavutettiin uusi ennätys eli 46 000 kävijää. Tämänvuotisen 24. messutapahtuman pääteemoina olivat *Sarjakuva* ja *Kumouksellinen 1900-luku*. Päätöspäivänä Prahnan Vystavištella esiintyi mm. näyttelijä **Igor Bareš**, joka on tullut tutuksi äänikirjalla *Dům z karet*. Sarjakuvien salissa käytiin juonnettu keskustelu legendaarisen *Čtyřlístek*-sarjakuvan luoja **Jaroslav Němečekin** kanssa. Messujen kunniavieraana oli Israelin valtio, joka esitteli ohjelman nimellä *Tšekkoslovakia ja Israel – 70 vuotta ystävyystä*. Ohjelmaan kuului myös keskustelu israelilaisen kääntäjän, toimittajan ja epätavallisten dekkareiden kirjoittajan **Dror Mišanin** kanssa. Tämänvuotisille Prahnan kirjamesuille saapui ennätyselliset 404 näytteilleasettajaa 22 maasta.

PÄÄMINISTERI BABIŠ TYÖVIERAILULLA SUOMESSA

Tšekin pääministeri **Andrej Babiš** teki kaksipäiväisen työvierailun Suomeen 20.–21.5. virkaveljensä **Juha Sipilän** kutsusta. Babiš tapasi vierailulla myös Suomen ulkoministerin **Timo Soinin**. Tšekki ei aio taipua pakolaishysteriassään. EU-komissio on vaatinut EU:n alueelle saapuvien turvapaikanhakijoiden jakamista tasapuolisesti jäsenmaiden kesken. Babiš sanoi tiukkana kantana lehdistötilaisuudessa: ”Me päätämme, kuka elää ja työskentelee meidän maassamme, eivät EU-komissio tai muut jäsenmaat.” EU tarvitsee hänen mielestään nykyistä tehokkaamman turvapaikkajärjestelmän. Maakohtaiset kiintiöt eivät ole ratkaisu, vaan turvapaikanhakijoita on autettava heidän kotimaissaan. Ns. Visegrád-maat, Tšekin ohella Puola, Unkari ja Slovakia, ovat kiivaasti vastustaneet pakolaiskiintiöitä.

Babiš ja Sipilä keskustelivat myös Suomen koulutusjärjestelmästä ja puolustusyhteistyöstä, ennen kaikkea hybridiuhkien torjunnasta. Babišin ohjelmassa oli myös keskustelu ulkoministeri Soinin kanssa, talousseminaari, vierailu Aalto-yliopistossa Espoossa sekä vantaalaisessa peruskoulussa. Babiš ehti tapaamaan myös pk-seudulla asuvia tšekkiyhteisön edustajia.

EK: TŠEKKI TÄYTTÄÄ KAKSI NELJÄSTÄ EURO-KRITEERISTÄ

Tšekin tasavalta täyttää tällä hetkellä kaksi neljästä talouskriteeristä, jotka ovat välttämättömiä euron käyttöönottamiselle: Maa ei täytä hintavakautta ja vaihtokurssia koskevia vaatimuksia. Euroopan komissio (EK) esitti tämänvuotisessa tiedonannossaan EU-maiden valmiuden yhteisvaluutan käyttöönottoon.

Yhteinen eurooppalainen valuutta, siis euro, on pakko ottaa käyttöön kaikissa EU:n jäsenmaissa. Nykyään euroa käyttää yli 338 miljoonaa ihmistä 19 jäsenvaltiossa. Poikkeuslupa euron käyttöönotosta on Tanskalla ja Iso-Britannialla, joka kaiken lisäksi neuvottelee eroamisestaan EU:sta.

TŠEKin TASAVALLAN ASUKASLUKU KASVOI ENSIMMÄISELLÄ VUOSINELJÄNNEKSELLÄ 10,613 MILJOONAAN

Tšekin asukasluku kasvoi ensimmäisellä vuosineljänneksellä noin 3300:lla, ja on nyt 10 613 350. Kasvun takasivat maahan ulkomailta muuttaneet, joista eniten tuli Ukrainasta ja Slovakiasta. Tammi-maaliskuussa kuoli enemmän ihmisiä kuin syntyi. Tämä selviää Tšekin tilastokeskuksen ennakkotiedoista. Vuoden kolmena ensimmäisenä kuukautena syntyi 26 976 lasta, mikä on vuosivertailussa noin 300 vähemmän kuin 2017. Kuolleita oli 31 557 ihmistä, mikä on noin 500 vähemmän kuin samaan aikaan vuosi sitten. Kuolleiden naisten keski-ikä oli 80 vuotta ja miesten 72,9 vuotta. "Ensimmäisten vuosineljänneksen aikana on tavallista, että syntyneiden määrä on pienempi kuin kuolleiden", sanoo **Michaela Němečková** tilastokeskuksen väestötilasto-osastolta. Avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten osuus nousi 49,6 prosenttiin. Eniten lapsia syntyi 30-vuotiaille naisille, ensisynnyttäjät puolestaan ovat keskimäärin 27-vuotiaita. Maahanmuutto Tšekin tasavaltaan lisääntyi 7876 ihmisellä. Vuosivertailussa vahvistuivat sekä maahan- että maastamuutto. Tšekkiin muutti 14 076 ihmistä, kun taas pois muutti 6200. Eniten Tšekkiin tällä jaksolla muutti Ukrainan, Slovakian ja Venäjän kansalaisia.

MINISTERI DOSTÁLOVÁ: TAVOITTEENA SAADA TURISTEJA PRAHASTA MUILLE ALUEILLE

Tšekin tasavallan tavoitteena on saada turisteja ylikansoitettusta Prahasta muille houkutteleville alueille. Siellä on tarpeen parantaa infrastruktuuria ja liikenneyhteyksiä. YK:n alaisen Maailman matkailujärjestön Euroopan kokouksen lehdistötilaisuudessa puhunut aluekehitysministeri Klára Dostálová mainitsi, että tarkoituksena on hankkia eurooppalaisrahastoista varoja infrastruktuurin kehityshankkeisiin. Hänen mukaansa ongelmana on palveluiden erilainen laatu matkailukeskuksissa ja syrjäseuduilla. "Palveluiden ohella oleellista ovat myös liikenneyhteydet näihin turistikohteisiin. Tšekin hotelleissa, täysihoitoloissa ja leirintäalu-

eilla majoittui viime vuonna ennätyselliset 20 miljoonaa turistia, mikä on 9,1 prosenttia enemmän kuin toissavuonna.

Petteri Peuranen

České Budějovicen tori, Náměstí Přemysla Otakara II.

TŠEKin YMPÄRISTÖMINISTERIÖ: JÄTTEIDEN LAJITTELUA VAHVISTETTAVA, MUUTOIN KIERRÄTYSTAVOITTEET EIVÄT TÄYTYY

Jätelakien on Tšekissä reagoitava eurooppalaiseen kiertotalouspakettiin. Tšekin on pakko lisätä jätteen keräystä ja kierrätystä. Asiasta puhui Tšekin edustajainhuoneen jäteseminaarissa ympäristöministeriön edustaja **Štěpán Jakl**, jonka vastuulla on uuden lainsäädännön luominen. Jaklin mukaan Tšekin on tunnustettava, että lisätäkseen kierrätyksen osuutta sen on aloitettava myös hankalasti hyödynnettävien materiaalien kierrätys.

Ivo Kropáček Duha-liikkeestä sanoo, että hänen kokemuksensa mukaan Tšekissä on riittävästi kierrätyskapasiteettia, mutta heiltä puuttuu markkinoita. Toinen paikalla olleista ympäristöjärjestöjen edustajista, **Milan Havel**, joka työskentelee jätteiden ja kierrätyksen parissa Arnika-yrityksessä, huomautti kunnallisen sekajätteen suuresta määrästä asukasta kohden Tšekissä. Määrä on jopa 300 kiloa vuodessa, mikä on yli kaksinkertainen verrattuna Saksaan tai Itävaltaan. Tšekissä lähestyy nyt kunnallisen sekajätteen varastointikielto, mikä tulee voimaan vuonna 2024. Sitä ennen, valmisteltujen lakimuutosten mukaan, pitää korottaa kuntaa koskevaa varastointimaksua. Nyt se on 500 kruunua tonnilta vuodessa, vuoteen 2024 mennessä sen pitää nousta 2000 kruunuun.

Petteri Peuranen

Roskakori Prahassa Jugoslávská-kadulla.

KAARLEN YLIOPISTO SAI ARVOKKAAT ASIAKIRJAT PERUSTAMISESTAAN VUODELTA 1347

Kaarlen yliopisto on saanut arvokkaat, 1300-luvulta peräisin olevat asiakirjat, jotka johtivat sen perustamiseen. Molemmat dokumentit ovat vuodelta 1347 ja edeltävät koulua, jonka vuotta myöhemmin keisari **Kaarle IV** perusti. Ensimmäinen asiakirja on paavi **Klemens VI**:n hyväksyntä prahalaisen koulun perustamiselle, ja toinen notaarin kopio tästä hyväksynnästä todistajien allekirjoituksilla. Kirjeet esitteli yliopiston johto lehdistötilaisuudessa. "Olen iloinen, että yliopiston perustamisen 670. vuotena, ja Tšekkoslovakian syntymisen 100:ntena juhlavuotena onnistui asia, johon kukaan ei uskonut. Tämä on historiallinen hetki, ei vain yliopistolle ja Tšekin tasavallalle, vaan myös koko eurooppalaiselle sivistykselle", sanoi yliopiston rehtori **Tomáš Zima**. Hän piti kirjeiden saamista vuosituhaten löytönä ja mittaamattoman arvokkaana asiana.

Paavi Klemens VI, joka oli Kaarlen opettaja tämän nuoruusvuosina Pariisin hovissa, antoi hyväksyntänsä Prahan yliopiston perustamiselle 26. tammikuuta 1347. Dokumentti on kirjoitettu erittäin hyvin säilyneelle italialaiselle pergamentille, jossa roikkuu paavin lyijysinetti tai leima. Sen etusivulla on apostolien **Pietarin** ja **Paavalin** kasvokuvat ja takasivulla on paavin nimi. Dokumentissa lukee, että paavi Klemens VI, keskusteltuaan Kaarle IV:n kanssa, antaa suostumuksensa, jotta Prahaan perustettaisiin yleinen korkeakoulu. Sillä on oikeus kouluttaa maistereita ja tohtoreita ja jakaa oppiarvoja tai titteleitä, joiden arvo tunnustetaan kaikkialla silloisessa Länsi-Euroopassa.

TŠEKin ULKOMINISTERIÖ: TŠEKKI EI TULE HYVÄKSYMÄÄN LAITONTA SIIRTOLAISUUTTA

Tšekin hallitus ei voi, eikä tule sallimaan laitonta maahanmuuttoa, reagoi maan ulkoministeriö tietoihin maailmanlaajuisesta pakolaissopimuksesta. Suurin osa YK:n jäsenmaista hyväksyi sopimustekstin. Tšekin ulkoministeriö korosti samalla, että sopimus, johon amerikkalaisten ohella on myös unkarilaisilla huomauttamista, ei ole oikeudellisesti sitova, ja YK:n jäsenmaat ovat toistaiseksi hyväksyneet vain ehdotuksen, johon yksittäiset maat ilmaisevat kantansa vasta joulukuussa. Tšekki ilmaisi toistamiseen, että on oleellista, että ehdotuksen teksti riittää ratkaisemaan laittoman siirtolaisuuden ongelman, varsinkin kysymyksen pakolaisten palauttamisesta alkuperämaihin, taistelun salakuljettajia vastaan, ja ongelmat, joihin laitton maahanmuutto johtaa. Tšekin hallitus ei voi, eikä tule antamaan minkäänlaista hyväksyntää laittomalle maahanmuutolle, vaan pysyy ministeriön antaman julistuksen takana.

*Toimittaneet ja kääntäneet:
Petteri Peuranen ja Jari Aula.*

Prahan kevät ja *operaatio* *”Tonava”*

Teksti: Heikki Larmola

Tšekkoslovakian taloudellisen kehityksen pysähtyminen 1960-luvulla aiheutti vaatimukset talousreformeista. Läntinen ja eteläinen kapitalistinen naapuri eli Saksan liittotasavalta ja Itävalta näyttivät vaurastuvan ennätysvauhtia, kun taas itäblokin kehittyneiden maa Tšekkoslovakia jäi niistä armotta jälkeen. Kevyttä teollisuutta oli laininlyöty raskaan teollisuuden ja aseiden tuotannon kustannuksella mahdottomien tuotantovaatimusten vuoksi, eikä maatalous saavuttanut sotaa edeltänyttä, vuoden 1937 tasoa kuin vasta vuonna 1960. Ei tuntunut mielekkäältä, että yrityksen sanottiin toimivan hyvin, jos se saavutti suunnitelmassa sille asetetut määrälliset tavoitteet ja ylitti ne. Sen sijaan laatu ja tuotannon intensiteetti oli toisarvoista. Yrityksen ei tarvinnut välttämättä olla taloudellisesti kannattava, tulojen ylittää kuluja. Tähän kiinnitti huomionsa talousasiantuntija **Ota Šík**. Pian todettiin, etteivät talousreformit ole mahdollisia ilman poliittisia uudistuksia. Poliittinen Papinin kattila uhkasi kiehua yli, kun myös kulttuurielämä pyrki vapautumaan ja luovuudelta alkoivat poistua kahleet. Länsimaissa tämä opittiin tuntemaan parhaiten elokuvan alalla, kun Tšekkoslovakian elokuvat olivat yhtäkkiä kansainvälistä huippua. Poliittisilla uudistajilla oli vahva legitimizeetti, ja kommunistipuolueen, KSČ:n uusi johto nautti aitoa suosiota vapauttaessaan oloja.

Vuonna 1968 Tšekkoslovakian uudistuskehitys oli niin houkutteleva, että Varsovan liiton muut johtajat alkoivat pelätä asemiansa puolesta. KSČ:n sotilasasioista vastannut kenraali **Václav Prchlík** ilmaisi selvästi, että Tšekkoslovakian kansanarmeija ČLA on ensisijaisesti maan omia tarpeita

Varsovan liiton maat miehittivät Tšekkoslovakian elokuussa 1968.

varten ja se tulisi puolustamaan kaikkia rajoja (siis myös itäisiä). Kun kirjailija **Ludvík Vaculík** suuttutti lisää Tšekkoslovakian sosialistisia naapureita vaatimalla paluuta demokratiaan, niiden mitta oli täysi, vaikka **Dubčekin** puoluejohto kuinka vaakuuttikin pitävänsä kiinni maan liittosopimuksis-

ta. Niin strategisessa paikassa olevan maan kuin Tšekkoslovakian ei voitu antaa liukua irti; niinpä Varsovan liiton maat miehittivät sen elokuussa 1968.

Strategisessa paikassa Tonavan suulla ja Mustanmeren rannalla sijaitsevan Romanian lojali-

teetti Varsovan liittoa kohtaan oli oikeastaan kyseenalaisempi kuin uudistajien Tšekkoslovakian, kun **Nicolae Ceaușescu** ajoi itsenäistä linjaa ja hänen lausuntonsa olivat niin neuvostovihamielisiä, että maassa vierailutta **Urho Kekkostakin** hirvitti. Romania oli autoritaarisesti hallittu ja köyhä diktatuuri, jonka ei voitu olettaakaan heittävänsä muissa Varsovan liiton maissa jäljittelyn halua. Puolan opiskelijamielenosoituksissa keväällä 1968 haikailtiin kovasti olojaan uudistavan Tšekkoslovakian perään: ”Milloin Puola saa oman Dubčekinsa?”

Puoluejohtaja ja presidentti Antonín Novotnýn kukistuminen

Novotnýn hallinto ajautui syksyllä 1967 syvään kriisiin. Sytyttimenä toimi Novotnýn vierailu Slovakiassa 25.–27.8.1967, jolloin hän vieraili muun

Kommunistisen puolueen pääsihteeri Antonín Novotný aiheutti skandaalin Slovakian vierailullaan.

By Pot, Harry [CC BY-SA 3.0 nl, via Wikimedia Commons]

muassa Turčiansky Sv. Martinin kaupungissa, jossa sijaitsi slovakien merkittävä kulttuurilaitos *Matica slovenská*. Vierailu päättyi skandaaliin, koska Novotný ei ainoastaan syyttänyt Matican johtoa ja sitten oikeastaan kaikkia slovakkeja nationalismista ja separatismista, vaan hän myös kieltäytyi ottamasta vastaan lahjoja, joita kulttuurilaitos oli häntä varten valmistanut. Slovakit käsittivät oikeutetusti Novotnýn skandaalimaisen käytöksen suureksi solvaukseksi ja loukkaukseksi koko Slovakian kansakuntaa kohtaan. Osa Slovakian kommunistipuolueen KSS:n jäsenistä arvioi sopivan tilaisuuden koittaneen syrjäyttää Novotný KSC:n ensimmäisen sihteerin paikalta. Tässä heitä tukivat myös ÚV KSC:n (puolueen keskuskomitean) uudistusmieliset jäsenet ja vastaavasti myös jotkut puhemiehistön (PÚV KSC) jäsenet. Alexander Dubček piti ÚV KSC:n 30.–31.10.1967 pidetyssä istunnossa tehtävien kasautumisesta kriittisen puheen, joka oli selvästi suunnattu Novotnýa vastaan. Novotný puolestaan syytti Dubčekia peräänantamisesta ”ahtaille kansallisille intresseille”, eli Slovakian nationalismille, mutta Dubček kiisti syytökset. Koko joukko keskuskomitean jäseniä ilmaisi tukensa Dubčekille. Pian tämän jälkeen Novotný matkusti Moskovaan Lokakuun vallankumouksen 50-vuotisjuhlille. Samalla hän yritti saada neuvostojohtaja **Leonid Iljitš Brežnev** (1906–1982) tuen itselleen ja kutsui tämän Prahaan. Tämä osoittautui kohtalokkaaksi virheeksi, koska hänen poissa ollessaan puhemiehistön Novotnýn vastainen oppositio onnistui hankkimaan merkittävää lisätukea.

Tilanne vielä kärjistyi, kun opiskelijat järjestivät Prahassa 31.10. mielenosoituksen. Monet opiskelijat hakattiin ja koko joukko heitä pidätettiin. Koska hakattujen joukossa oli ulkomaalaisia, poliisin väliintulosta ei voitu vaieta. Oppositio käytti heti koko välikohtausta hyväkseen vahingoittaakseen Novotnýn ja hänen hallintonsa mainetta. Brežnev saapui Prahaan 8.12.1967 eikä tukenutkaan Novotnýa, mikä helpotti tämän kukistumista. Novotný luopui 5.1.1968 ensimmäisen sihteerin tehtävästä, kun hänelle oli ehdotettu korvaukseksi pysymistä puhemiehistön jäsenenä ja jäämistä myös tasavallan presidentin virkaan. Novotnýn seuraajaksi ylimpään puolue tehtävään, keskusko-

” Koska hakattujen
joukossa oli
ulkomaalaisia,
poliisin väliintulosta
ei voitu vaieta.

mitean ensimmäiseksi sihteeriksi valittiin Alexander Dubček.

Tšekkoslovakian yritys uudistua

Antonín Novotnýn raivaaminen tieltä ei suinkaan lopettanut kiistaa puolueen keskuskomitean (ÚV KSČ) sisällä, vaan päinvastoin alkoi uusi poliittinen kamppailu. Yhteinen Novotnýn vastainen rintama alkoi rakoilla, jolloin poliittiset voimat ryhmittyivät uudelleen. Tammi- ja helmikuun 1968 kuluessa keskuskomiteaan muodostui vähitellen kaksi ryhmittymää, nimittäin konservatiivit ja uudistusmieliset. Konservatiivit pyrkivät, mikäli mahdollista, säilyttämään *status quon* ja olisivat tyytyneet vain vähäisiin muutoksiin, joihin joka tapauksessa oli pakko mennä.

Itse puolueenkoneiston sisällä tämä ei tuonut mitään periaatteellisen uutta, vaan koneisto oli oikeastaan jo joitakin vuosia toiminut uusin muodoin. Uutta oli se, että yrittäessään hankkia poliittista tukea tavallisilta ihmisiltä uudistusmieliset päättivät ottaa perinteisen kommunistisen politiikan kannalta epätavallisen askeleen: ensimmäistä kertaa 20 vuoteen poliittinen keskustelu päästettiin vapaaksi keskuskomitean Prahassa olevan päämajan muurien takaa ja laajoja kansalaispiirejä koskevia asioita otettiin käsiteltäväksi. Uudistusmielinen kommunisti **Josef Smrkovský** julkaisi 21.1.1968 ammattiyhdistyslehdessä *Práce* (Työ) artikkelin *Oč dnes jde* (Mistä tänään on kysymys), jossa hän ensimmäisenä paljasti tammikuun

Kommunistisen puolueen KSČ:n logo.

3.-5:nä pidetyn kokouksen kulissien takaisen täysistunnon tapahtumat ja Novotnýn syrjäyttämiseen johtaneet olosuhteet. Tammikuun alun täysistunto ei merkinnyt ainoastaan henkilövaihdoksia, vaan ylipäänsä uutta, vapaampaa ja demokraattisempaa politiikkaa. Samanlaisia artikkeleita ja arvioita julkaistiin myös monissa muissakin lehdissä; niitä säesti laaja, siihenastisen politiikan arvostelu. Sensuuri ei ollut saanut ohjeita, miten menetellä, joten se ei puuttunut asioihin.

Varsinaisen kiihokkeen alkava demokratisointi sai ns. tapaus Šejnasta. Kenraali **Jan Šejna** (1927-1997) oli toiminut tuohon aikaan puolustusministeriön puolueorganisaation sihteerinä ja parlamentin jäsenenä. Muutaman vuoden aikana hän oli hairahtunut varastelemaan valtavat määrät armeijan omaisuutta. Koska hän oli Novotnýn pojan ystävä ja hyvissä väleissä itse Novotnýnkin kanssa, häntä oli pitkään pidetty ”koskemattomana”. Novotnýn syrjäyttämisen yhteydessä sotatuomari syyttäjän ominaisuudessa antoi Šejnasta pidätysmääräyksen ja vaati samalla tämän parlamentaarisen koskemattomuuden purkamista. Ennen sitä Šejna, jota joku oli jo ehtinyt varoittaa, pake-

By Vitjan at Czech Wikipedia (Transferred from cs.wikipedia to Commons.) [Public domain], via Wikimedia Commons

Kirjailija Ludvík Vaculík vaati manifestisaan paluuta demokratiaan ja tuomitsi sananvapauden rajoittamisyritykset.

ni aikuisen poikansa ja rakastajattarensa kanssa Unkarin ja Jugoslavian kautta Italiaan, missä hän ilmoittautui USA:n tiedustelupalvelulle. Sieltä Šejna kuljetettiin Yhdysvaltoihin, josta hänelle sotilaallisten salaisuuksien paljastuksia vastaan myönnettiin poliittinen turvapaikka. Uudistusmieliset kommunistit käyttivät Šejnan pakoa hyväkseen aloittaakseen uuden kampanjan Novotný ja hänen hallintoaan vastaan. Laajat väestöpiirit tukivat kampanjaa. Elettiin jotain aivan uskomatonta aikaa, että kommunistisen valtion kansalaiset julkisesti vaativat presidentin eroa. Novotný erosi valtion päämiehen tehtävistä 22.3.1968. Viikkoa myöhemmin, 30.3. Kansalliskokous, SNS valitsi uudeksi tasavallan presidentiksi armeijan kenraali **Ludvík Svoboda**n, entisen puolustusministerin, joka 1950-luvun alussa oli erotettu armeijasta ja lopulta vangittu vähäksi aikaa.

Jo ensimmäisinä kuukausina ”yhteiskunnan jälleen herääminen”, kuten uudistusliikettä alettiin

kutsua, oli selvästi erilaista yhtäältä Tšekin provinsseissa, toisaalta Slovakiassa. Samalla, kun tšekkiläisillä alueilla demokratisointi oli tärkein tavoite, Slovakiassa kysymys liittovaltiosta oli ensisijainen. Kuten jo mainitsin, osalle konservatiivisia slovakikommunisteja federaatiopyrkimykset eivät merkinneet millään tavoin osallistumista demokraattisen muutokseen, vaan ainoastaan suurempaa osuutta vallasta.

Tšekkoslovakian kommunistipuolueen keskuskomitea (ÚV KSČ) hyväksyi 5.4.1968 ns. toimintaohjelman, joka edellytti suhteellisen laajan demokratisointiohjelman toimeenpanoa. Yleisellä tasolla siinä käsitettiin KSČ:n johtava osa aivan uudella tavalla. KSČ:n ei pitänyt suoraan johtaa ja hallita, vaan ainoastaan tehdä ehdotus poliittisen ohjelman yleisistä suuntaviivoista, jolloin itse ohjelman käsittelyyn osallistuisivat myös Kansallisen rintaman (Národní fronta, NF) muutkin puolueet. Konkreettisella tasolla ohjelmassa (AP) edellytettiin, että 1950-luvulla vainottujen, myös ei-kommunistien, poliittinen rehabilitointi saatettaisiin loppuun, ja annettaisiin riittävät takuut, jotta vainot poliittisten mielipiteitten takia eivät voisi enää tulevaisuudessa toistua.

” Touko- ja kesäkuun aikana demokratisointi alkoi karata KSČ:n johdon käsistä.

Toimintaohjelma muodosti sittemmin perustan uudelle hallitusohjelmalle. Uusi painovapauslaki 26.6. kumosi sensuurin myös virallisesti. Touko- ja kesäkuun aikana demokratisointi alkoi karata KSČ:n johdon käsistä. Ei-kommunistiset puolueet alkoivat aktivoitua ja laajentaa kannatuspohjaansa sekä irtaantua kommunistien apupuolueen asemasta Kansallisessa rintamassa.

Yhdenlaiseksi ”käännepisteeksi” muodostui lopulta kirjailija Ludvík Vaculík laatima manifesti *2000 sanaa (Dva tisíce slov)*, joka julkaistiin 27.6.1968 kirjallisuuslehdessä *Literární noviny* (”Kirjallisuuslehti”, joka oli tuolloin uusi Tšekkoslovakian kirjailijaliiton viikkolehti) ja samanaikaisesti joissakin tšekkiläisissä päivälehdissä. Manifestin laatija Vaculík kirjoitti, että kommunistipuolueen johto voi luottaa kansalaisten tukeen vain, mikäli se johdonmukaisesti vie demokratisointiprosessia eteenpäin. Samalla hän tuomitsi minkälaiset sananvapauden rajoittamisyritykset tahansa ja kutsui kansalaisia muodostamaan toimikuntia painovapauden puolustamiseksi. Johtopäätöksenä hän vaati puolustuksen järjestämistä siltä varalta, että ”vanhat voimat palaisivat valtaan, sillä heidän kostonsa olisi hirveä”, mikä oli avoin ja suora reaktio kansanmiliisin uhkauksiin. Manifestin julkaissut toimitus alkoi kerätä siihen allekirjoituksia kansalaisilta, jotka siten ilmaisivat hyväksyvänsä manifestin sisällön. ÚV KSČ:n puhemiehistö tuomitsi ”2000 sanan” manifestin vastavallankumouksellisenä ja vaati myös puolueen jäseniä tuomitsemaan sen. Koko joukko KSČ:n jäseniä, jopa kokonainen perusjärjestö ei ainoastaan kieltäytynyt tuomitsemasta manifestia, vaan päinvastoin allekirjoitti sen. Kommunistipuolueen perusjäsenistön siirtyminen yhä radikaalimman uudistuspolitiikan kannattajaksi näkyi selvästi

sekä KSČ:n perusjärjestöjen ylimääräisissä toimihenkilöiden vaalikokouksissa ja sitten erityisesti kesä- ja heinäkuussa pidetyissä puolueen maakunnallisten ja kunnallisten paikallisjärjestöjen kokouksissa, joissa valittiin edustajat ylimääräistä puoluekokousta varten. Toisin kuin kaikissa aiemmissa kokouksissa, valinnat sillä kertaa tehtiin todella vapaasti ja lisäksi useimmissa vaalit olivat salaisia. Konservatiiviset voimat kärsivät näissä vaalikokouksissa suuria tappioita. Valitut edustajat kokonaisuudessaan olivat epäilemättä uudistusmielisiä. Jotkut konservatiivit saivat loppujen lopuksi toisen mahdollisuuden kampanjoida siksi, koska he eivät olleet asettuneet ehdolle kotipaikkansa perusjärjestöissä, vaan siellä, missä konservatiivit katsoivat omilla perusjäsenillään olevan paremmat mahdollisuudet menestyä. Oli tietenkin selvää, ettei heillä käytännössä ollut mitään mahdollisuuksia tulla itse puoluekokouksessa valituiksi johtaviin tehtäviin.

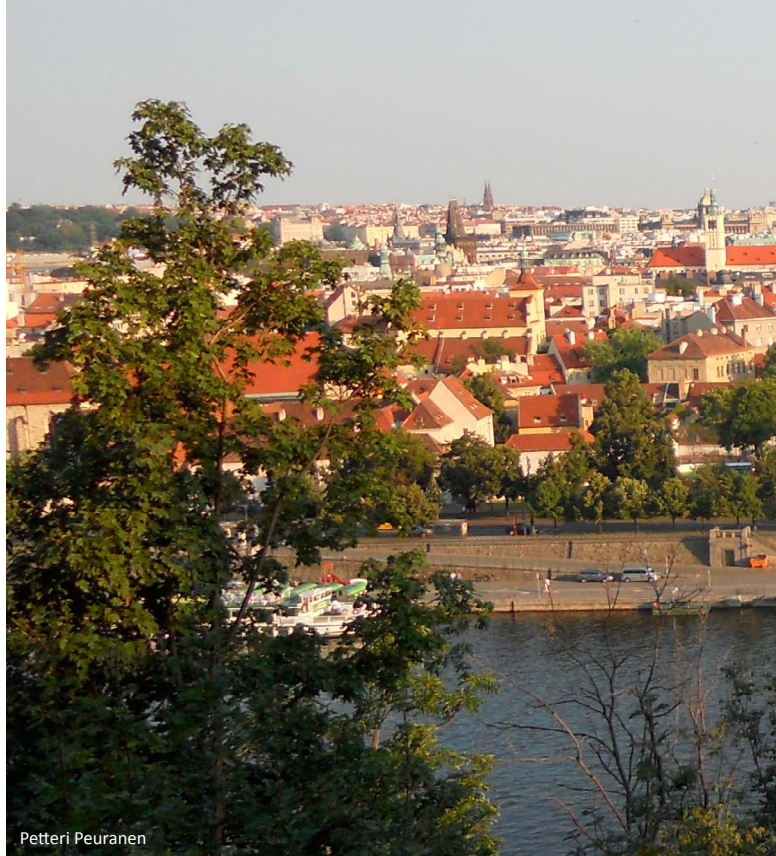
Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian edustajien tapaamiset

Tšekkoslovakian uudistusliikettä seurattiin erittäin epäluuloisesti sekä Neuvostoliitossa että muissa neuvostoblokin maissa. Neuvostoliitto pelkäsi, että uudistukset pystyisivät purkamaan neuvostomallisen sosialismin, mikä vuorostaan johtaisi lopulta Neuvostoliiton vaikutusvallan heikkenemiseen ja mahdollisesti Tšekkoslovakian täydelliseen irtoamiseen Varsovan liitosta. Muiden itäblokin maiden johtajat pelkäsivät sen lisäksi, että Tšekkoslovakia näyttäisi heidän maittensa kansalaisille ”huonoa esimerkkiä”. Poikkeuksen tästä teki Romania. Romanian diktaattori Nicolae Ceaușescu (1918–1989) nimittäin yritti tuohon aikaan irrottautua riippuvuudestaan Neuvostoliittoa ja siksi tietyin ehdoin Tšekkoslovakian uudistusprosessi sopi hänelle hyvin, joskaan hän itse ei olisi missään tapauksessa ollut aikeissa panna toimeen samanlaisia uudistuksia.

Ensimmäisen kerran ”levottomuus” Tšekkoslovakian kehityksen johdosta ilmaistiin kommunistipuolueiden johtajien kokouksessa Dresdenissä 23. maaliskuuta. Itä-Saksan edustaja **Walter Ulbricht** (1893–1973) hyökkäsi silloin avoimesti

Dubčekin uudistuspolitiikkaa vastaan, ja Puolan **Władysław Gomułka** syytti Tšekkoslovakian johtoa suoraan tien avaamisesta vastavallankumoukselle. Dresdenin kokous oli ensimmäinen sarjasta painostustoimenpiteitä, joilla Dubček ja hänen johtoryhmänsä oli tarkoitus saada omin käsin kurostamaan uudistusliike hengiltä.

Brežnev esitti 5.7. Dubčekille kutsun Neuvostoliiton, Puolan, DDR:n, Unkarin ja Bulgarian edustajien kokoukseen, joka oli määrä pitää 14.-15.7.1968 Varsovassa. Keskuskomitean puhemiehistön uudistusmieliset jäsenet käsittivät heti, että kokouksen tarkoituksena olisi pakottaa heidät ”katumukseen” ja lupaamaan lopettaa uudistukset. Viiden Varsovan liiton maan edustajien osallistuminen osoitti samalla, että KSČ voitiin tällä keinotekoisella enemmistöllä ”äänestää nuriin”. Dubčekilainen johto tiesi oikein hyvin, että muut puolueet, tai tarkemmin sanoen valtiot, eivät esittäisi omia näkökantojaan. Keskuskomitean puhemiehistö kieltäytyi 8.7. osallistumasta Varsovan kokoukseen ja ehdotti sen sijaan ensiksi kahdenvälisten kokousten sarjaa, johon osallistuisivat myös Jugoslavian kommunistinen liitto ja Romanian kommunistinen puolue. Näin Tšekkoslovakian puolue halusi tehdä ongelmasta kansainvälisen. KSČ:n reformistit toivoivat kykenevänsä niissä olosuhteissa vakuuttamaan kulloisenkin kumppaninsa, ettei sosialismi ollut Tšekkoslovakiassa uhattuna ja etteivät myöskään Varsovan liiton jäsenyydestä Tšekkoslovakialle koituneet sitoumukset olleet millään tavoin uhattuina. Brežnev tietenkin hylkäsi ehdotuksen, koska hän ei voinut odottaa tukea Titolta sen enempää kuin Ceaușescultaakaan. Salaisissa neuvotteluissa 14.7. todettiin, että ”terveille voimille” (eli konservatiiveille) oli ehdottomasti toimitettava ”kaikkea ajateltavissa olevaa apua”. Päivää myöhemmin ”Varsovan viisikon” edustajat lähettivät KSČ:n keskuskomitealle avoimen kirjeen, jossa he syyttivät Tšekkoslovakian puolueen keskuskomiteaa tilanteen hallitsemattomuudesta. Kirjeessä todettiin edelleen, että sosialismin puolustaminen on ”kaikkien kommunististen ja työväenpuolueiden sekä keskinäisen liittolaisuuden, yhteistyön ja ystävyysyden toisiinsa sitomien valtioiden yhteinen asia”. Ensimmäisen kerran muotoiltiin teoria sosialististen valtioiden

” Myös Puolan, Unkarin ja DDR:n kansanarmeijat liitettiin hyökkäys-suunnitelmaan, jolle annettiin säälimätön peitenimi ”Operaatio Tonava”.

rajoitetusta suvereenisuudesta. Teorian mukaan tapauksessa, jolloin sosialismi olisi uhattuna joissakin maissa, muilla sosialistisilla mailla ei olisi ainoastaan oikeus, vaan myös velvollisuus puuttua asioihin. Läntiset lehtimiehet kutsuivat myöhemmin tätä rakennelmaa, joka oli vastoin kansainvälisen oikeuden perussäädöksiä, Brežnevin opiksi ja pian tämä termi oli oleva elävää todellisuutta.

Keskuskomitea kokoontui heti 16.7. Varsovan kirjeen johdosta. Seuraavana päivänä valmistui luonnos vastaukseksi, ja sen hyväksyi 19.7. koko keskuskomitea. Siinä kumottiin Varsovan kirjeessä olleet väitteet, että Tšekkoslovakian liittolaissitoumukset olisivat mitenkään uhattuina, ja

Yleiskuva Prahasta, joka oli poliittisten tapahtumien keskipisteenä vuoden 1968 kansan-
nousussa.

muistutettiin samalla jokaisen maan oikeudesta edetä omaa tietään sosialismiin. Samalla uudistettiin ehdotus Tšekkoslovakian ja Neuvostoliiton puoluejohtajien kahdenvälisestä tapaamisesta. Loppujen lopuksi Brežnev hyväksyi ehdotuksen ja suostui myös KSČ:n vaatimukseen, että tapaaminen järjestettäisiin Tšekkoslovakian maaperällä.

Tšekkoslovakian miehitys

Vaikka Leonid Brežnev toivoi ensisijaisesti poliittista ratkaisua, hän ei missään vaiheessa sulkenut pois sotilaallisen ratkaisun mahdollisuutta. Huhtikuusta 1968 lähtien Neuvostoliiton asevoimien pääesikunta alkoi valmistella alustavasti hyökkäyssuunnitelmaa Tšekkoslovakiaan. Tšekkoslovakiassa alkoivat laajat Varsovan liiton asevoimien sotaharjoitukset 20.6. peitenimenään "Šumava" (Böhmerwald). Sen tarkoituksena oli painostaa poliittisesti KSČ:n uudistusmielistä johtoa. Samalla neuvostoupseerit suorittivat huolellista maastotutkimusta, ennen kaikkea mahdollisuuksia käyttää maanteitä ja siltoja. Vielä harjoitusten jälkeenkin neuvostoupseerit liikuskelivat pitkien Tšekkoslovakiaa erilaisten tekosyiden varjolla valmistellessaan maahan tunkeutumista. Myös Puolan, Unkarin ja DDR:n kansanarmeijat liitettiin hyökkäyssuunnitelmaan, jolle annettiin

säälimätön peitenimi "Operaatio Tonava". DDR:n joukkoja kiellettiin Moskovan määräyksestä viime tingassa marssimasta Tšekkoslovakian rajan yli, koska saksalaisten ilmestyminen Prahaan jälleen kerran miehittäjinä olisi herättänyt pahaa verta ja vahvistanut tšekkien ja slovakien vastarintaa vain entisestään. Loppujen lopuksi Bulgarian **Todor Živkovin** vaatimuksesta operaatioon osallistui myös kaksi bulgariaalaista rykmenttiä, vaikka neuvostojohto ei pitänyt niitä tarpeellisina.

Lopullinen hyökkäyspäätos tehtiin 18.8. "Varsovan viisikon" kokouksessa Moskovassa. Suunnitelma edellytti toiminnan koordinoimista Tšekkoslovakian kommunistipuolueen keskuskomitean puhemieshistön "terveiden voimien" kanssa. Näin interventio voitaisiin jälkeinpäin todeta lailliseksi. Neuvostojohto luotti myös tšekkien ja slovakien venäläissympatioihin ja kaiken kaikkiaan vielä eläviin muistoihin vapautuksesta vuonna 1945. Siksi se arvioi, että asukkaat ottaisivat neuvostoarmeijan vastaan, jos ei ehkä kukkasin, niin ainakin välinpitämättömästi. Päätöksen takana oli siis myös yritys käyttää hyväksi muistoja vuoden 1945 vapautuksesta. Niinpä siksi Tšekkoslovakiaan ei lähetetty kahta DDR:n armeijan divisioonaa, kuten oli alun perin suunniteltu.

Lopulta kaikki sujui aivan toisin. Yksi keskuskomitean sihteereistä, **Jozef Lenárt**, jonka tukeen

Prahalaiset heiluttivat Tšekkoslovakian lippua panssarivaunun edellä.

The Central Intelligence Agency

kotimaiset salaliittolaiset luottivat, jänisti viime hetkellä, eikä saapunut lainkaan puhemiehistön kokoukseen, mikä merkitsi konservatiivisen ryhmän heikkenemistä. Kokouksessa ehdotettu päätöslauselma herätti vilkkaan keskustelun, jota kesti myöhäisen yön tunteihin, jolloin jo saatiin tieto, että Neuvostoliiton laskuvarjojääkärit miehittivät parhaillaan Praha-Ruzynen lentokenttää. Interventiojoukot olivat ylittäneet rajan ja alkanut miehittää Tšekkoslovakiaa. Neuvostoliiton laskuvarjojääkärit miehittivät aamun tunteina 21.8.1968 keskuskomitean rakennuksen ja suurin osa puhemiehistöstä, kuten esimerkiksi Dubček, pääministeri **Černík**, Kansallisen rintaman NF:n puheenjohtaja **Kriegel**, pidätettiin ja vangittiin. Vangitut poliitikot lennätettiin ensin Neuvostoliiton Puolassa sijaitsevaan Legnican tukikohtaan ja sitten entiseen Tšekkoslovakian maakuntaan Karpato-Ruteniaan, joka vuodesta 1945 oli liitetty Neuvosto-Ukrainaan nimellä Taka-Karpaattien Ukraina (Zakarpatská Ukrajina).

Tšekkoslovakian puolueen keskuskomitean puhemiehistö kumosi "uutisen" heti öisellä päätöslauselmallaan. Ulkoasiainministeri **Jiří Hájek** (1913–1993) oli juuri silloin viettämässä lomaa

Jugoslaviassa. Hän lensi heti New Yorkiin ja päätti viedä Neuvostoliiton aggression YK:n turvallisuusneuvoston käsiteltäväksi. Hájek todella ilmestyi turvallisuusneuvoston kokoukseen 24.8. Joukko maita tuomitsi intervention, mm. Romania ja Jugoslavia. Maailman yleinen mielipide asettui yksiselitteisesti Tšekkoslovakian kannalle. Myös Länsi-Euroopan suuret kommunistipuolueet, Ranskan ja Italian puolueet tuomitsivat Varsovan liiton joukkojen maahan tunkeutumisen. Neuvostoliiton ja muiden maiden sotilaita pidettiin miehittäjinä ja sen mukaisesti kohdeltiin vihamielisesti. Asukkaat haittasivat heidän kulkuaan pystyttämällä teille esteitä ja barrikadeja sekä kivittämällä sotilaita. Prahassa asukkaat onnistuivat jopa vahingoittamaan tankkeja ja polttamaankin yhden. Maassa puhkesi yleislakko ja täydellinen passiivinen vastarinta ehkäisi kaiken yhteistoiminnan miehittäjien kanssa. Neuvostoliiton alkuperäinen suunnitelma perustui "vallankumouksellisen työläis-talonpoikaisen hallituksen" pystyttämiseen. Sen johtoon oli määrä asettaa **Alois Indra**. Suunnitelma oli kopio Unkarissa vuonna 1956 sovellettusta käsikirjoituksesta, jonka mukaan tällaisen hallituksen johtoon asetettiin **János Kádár**. Tšek-

koslovakian tapauksessa kukaan ei ollut kiinnostunut "vallankumouksellisen työläis-talonpoikaisen hallituksen" jäsenyydestä, koska kaikki tiesivät, että tuollainen hallitus tukeutuisi ainoastaan neuvostotankkeihin. Lisäksi presidentti Svoboda kieltäytyi nimittämästä mitään yhteistoimintamiesten hallitusta. Lopulta itse Svoboda auttoi neuvostojohdon umpikujasta. Hän ehdotti Neuvostoliiton Prahan-suurlähettiläälle, **Stepan Tšervonenkolle** että asettaisi oman valtuuskuntansa, joka lähtisi Moskovaan keskustelemaan suoraan Brežnevin kanssa tilanteen normalisoimiseksi.

Oli ilman muuta selvää, miten kokous päättyisi, kun tilanne oli sellainen kuin oli. Tšekkoslovakia oli sotilaallisesti miehitetty, osa sen valtuuskunnasta toimi neuvostojohdon "Troijan puuhevosena" ja loput valtuuskunnasta olivat vangin asemassa. Niinpä kokous päättyi niin kuin väistämättä päättyi - Tšekkoslovakian valtuuskunnan ehdottomaan antautumiseen Neuvostoliiton vaatimusten edessä. 26.8. allekirjoitettiin erityinen pöytäkirja, jonka mukaan Tšekkoslovakian johto ottaisi jälleen tiedotusvälineet valvontaansa eli sensuuri palaisi, sosialisminvastaisuudet oli lakkautettava, ja oli valmisteltava sopimus, jossa neuvostojoukkojen "väliaikainen" sijoittaminen Tšekkoslovakian maaperälle oli laillistettava. Tšekkoslovakia sitoutui vetämään valituksensa pois YK:n turvallisuusneuvostosta ja panemaan toimeen "muutoksia kaadreissa", ennen kaikkea erottamaan ulkoministeri Jiří Hájekin ja sisäministeri **Josef Pavelin**. Tšekkoslovakian valtuuskunnan ainoaksi saavutukseksi jäi Neuvostoliiton suostuminen siihen, että se saisi jatkaa sopivanlaisia uudistuksia, joiden sisältöä ei tietenkään ollut mitenkään, eikä missään määritetty. Pöytäkirja julistettiin pidettäväksi ehdottoman salaisena.

Moskovan pöytäkirja oli diktaatti, sanelu. Se ei ollut oikeudelliselta kannalta pätevä, eikä myöskään muodollisesti, koska sen tekstiä ei ollut julistettu missään, eikä Tšekkoslovakian valtuuskunnalla ollut mitään mandaattia allekirjoittaa vaadittuja sitoumuksia. 26.8. eli samana päivänä, kun Tšekkoslovakian valtuuskunta palasi Moskovasta, Bratislavassa avattiin Slovakian kommunistipuolueen (Komunistická strana Slovenska, KSS) ylimääräinen puoluekokous. Puolueen keskusko-

mitean ensimmäiseksi sihteeriksi valittiin **Gustáv Husák**.

Vaikka Tšekkoslovakian miehitykseen osallistivat neljän maan armeijat, Tšekkoslovakian kansalaiset pitivät sitä täysin oikeutetusti ennen kaikkea neuvostomiehityksenä ja kutsuivatkin sitä Neuvostoliiton miehitykseksi. Virallisissa asiakirjoissa puhuttiin jopa viidestä valtiosta, vaikka DDR:n eli Itä-Saksan kansanarmeija pysyi ulkopuolisena. Miehityksen mieltäminen juuri Neuvostoliiton operaatioksi aiheutti sen, että samalla, kun muiden Varsovan liiton maiden armeijat vetäytyivät Tšekkoslovakiasta jo syksyn 1968 aikana, neuvostoarmeijan joukot jäivät maahan. Tšekkoslovakian ylimmän syyttäväviranomaisen *Československá generální prokuratura* jälkikäteen tekemien tutkimusten mukaan pelkästään 21.8.-3.9. välisenä aikana miehittäjät surmasivat erilaisissa mielenosoituksiin liittyneissä kahakoissa ja yhteenotoissa 72 Tšekkoslovakian kansalaista, 266 loukkaantui tai haavoittui vakavasti ja 436 lievästi. Myös miehittäjiä kuoli, loukkaantui tai haavoittui, jos kohta useimmat tapaukset olivat erilaisten onnettomuuksien tai tapaturmien uhreja.

Neuvostomiehitys aiheutti tšekeille ja slovekeille pysyvän trauman, jota voi verrata ehkä vain vuoden 1938 Münchenin diktaatin aiheuttamaan. Miehityksen seurauksena sananmukaisesti yhdessä yössä katosi tyhjiin tšekkien ja slovakien perinteellinen venäläismyönteisyys. Pitemmällä aikavälillä miehitys kääntyi peräti Neuvostoliiton etujen vastaiseksi. Tšekkien ja slovakien keskuudessa lakattiin pitämästä Neuvostoliittoa liittolaisena. Sen sijaan sitä päinvastoin alettiin pitää vihollisena.

Jutun toinen osa ilmestyy numerossa 2/2018.

Prahan keväästä kiinnostuneille löytyy ohjelmamateriaalia Ylen Elävästä arkistosta osoitteesta haku.yle.fi, kirjoita hakusanaksi Prahan kevät.

Yle Radio 1 lähettää ti 21.8. klo 13.00 ohjelman "Prahan kevät ei unohdu". Jari Aulan vieraana on Heikki Larmola.

In memoriam

Miloš Forman

1932-2018

Teksti: Eero Kettunen

Elokuvaohjaaja **Miloš Forman** kuoli lyhyen sairauden jälkeen 13.4.2018. Forman oli tšekkielokuvan uuden aallon ehdoton huippu. Hän ohjasi kotimaassaan 1960-luvulla elokuvat *Musta Pekka*, *Vaaleaverikön rakkaus* ja *Palaa! Palaa!* Niistä viimeksi mainittu oli liikaa Tšekkoslovakian kommunistihallinnolle. Niinpä Prahan kevään jälkimainingeissa Forman emigroitui Yhdysvaltoihin, jossa hän jatkoi työtään elokuvan parissa ohjaten muun muassa elokuvat *Otetaan hatkat*, *Yksi lensi yli käenpesän* ja *Hair*. Formanille tarjoutui 1980-luvulla tilaisuus ohjata vanhassa kotimaassaan elokuva *Amadeus*, joka tosin oli yhdysvaltalainen tuotanto.

Forman syntyi keskiluokkaiseen perheeseen 18.2.1932 ja vietti lapsuutensa tšekkiläisessä Čáslavin pikkukaupungissa. Formanin isä oli opettajankoulutuslaitoksen opettaja ja äiti kotirouva. Toisen maailmansodan aikana natsit tappoivat Formanin vanhemmat; isä kuoli Buchenwaldissa ja äiti Auschwitzissa. Forman kasvoi sukulaistensa parissa matkalaukku aina pakattuna valmiina lähtöön.

Forman kävi oppikoulun sisäoppilaitoksessa, jossa hänellä olivat koulutovereinaan muun muassa **Václav Havel** ja **Ivan Passer**. Alun perin sisäoppilaitos oli perustettu sotaorvoille. Valtio tuki koulua runsaskätisesti, joten sillä oli varaa palkata aikansa parhaat opettajat. Opetuksen korkean laadun takia koulun oppilaista sotaorpoja oli lopulta vain yksi kolmasosa, loput oppilaat olivat ökyporvareitten ja johtavien kommunistien jälkikasvua.

Formanin kiinnostuksen teatteriin herätti hänen

isoveljensä, joka toimi pienen kiertueteatterin lavastajana. Veljensä työn ansiosta Forman pääsi teatterin *backstagelle*, missä hänen huomionsa kiinnittyi mieheen, johon suhtauduttiin kuin jumalaan. Mies oli seurueen ohjaaja, ja Forman päätti, että myös hän haluaa samanlaiseen asemaan. Forman ei kuitenkaan päässyt teatterikouluun, vaan ajautui käsikirjoittajalinjalle elokuvakouluun, jossa hän rakastui intohimoisesti elokuvaan.

Forman oli mukana **Alfréd Radokin** Brysselin maailmannäyttelyyn tekemässä *Laterna Magika* -projektissa, joka oli menestys. Sen tekijät eivät kuitenkaan miellyttäneet Tšekkoslovakian kommunistihallintoa. Niinpä kotiinpaluun jälkeen Radok ja Forman jäivät työttömiksi. Forman kuitenkin osti Belgiassa ansaitsemallaan länsivaluu-

talla laadukkaan kameran ja alkoi kuvata elokuvaa musiikkiteatterissa työskennelleistä ystävistään. Kommunistiblokin kulttuuripolitiikkaan kuului nuorten taiteentekijöiden tukeminen, joten lopulta Formanin saattoi viimeistellä esikoiselokuvansa *Konkurs* valtion tuella. Forman oli saavuttanut päämääränsä, hänestä oli tullut elokuvaohjaaja.

Esikoiselokuvansa jälkeen Forman ohjasi Barandovin studioilla elokuvat *Musta Pekka* ja *Vaa-leaverikön rakkaus*. Niistä tuli menestyksiä myös lännessä. Tšekkoslovakian kommunistijohtajatkin innostuivat maanmiehensä elokuvien saamasta suosiosta kapitalistisessa maailmassa, sillä maineen ja kunnian lisäksi maahan virtasi niitten ansiosta kaivattua länsivaluuttaa. Kaupallisen menestyksen myötä Forman sai jatkaa uraansa elokuvaohjaajana. Vallanpitäjät näkivät kuitenkin Formanin seuraavan työn *Palaa! Palaa!* parodiana itsestään. Kommunistisen järjestelmän vastainen elokuva sai lopulta ensi-iltansa Prahaan kevään ilmapiirissä heinäkuussa 1968, mutta julistettiin pannaan heti seuraavassa kuussa neuvostopanssareiden vyöryttyä maahan. Formanilla oli kuitenkin ollut jo keväällä 1968 muita suunnitelmia: hän unelmoi Hollywoodin valloituksesta. Forman vietti pari kuukautta New Yorkissa, jossa hän tutustui **Charles Bluhdorniin**. Bluhdorn oli paennut lapsena Hitlerin miehittämästä Itävaltasta Yhdysvaltoihin, jossa hän koki velvollisuudekseen auttaa kaltaisiaan maahanmuuttajia.

Toukokuussa 1968 Forman kävi pokkaamassa kultaisen palmun elokuvastaan *Palaa! Palaa!* Cannesin elokuvajuhlilla. Elokuussa uutinen neuvostopanssareista Prahassa tavoitti hänet Pariisissa. Forman järjesti pelastusoperaation vaimonsa ja lastensa hakemiseksi turvaan. Formanin puoliso **Věra Křesadlová** ei kuitenkaan viihtynyt lännessä, vaan palasi lapsineen takaisin kotiin Tšekkoslovakiaan. Forman lähti valloittamaan uutta mannerta yksin.

Uuden elämän alku Yhdysvalloissa oli vaikea. *Paramount* purki Formanin kanssa keväällä solmimansa sopimuksen, mikä syöksi hänet masennukseen. Forman makasi kolme kuukautta sängynpohjalla, josta hänet onnistui kampeamaan ylös uskollinen ystävä Ivan Passer. Formanin onneksi pienellä budjetilla tehty elokuva *Easy rider* sai

elokuvamogulit ajattelemaan, että tuntemattomat tekijät voisivat saada aikaan vaikka mitä. Forman tekikin heidän rahoillaan elokuvan *Otetaan hatkat*. Nyt Hollywoodin ovet olivat auki Formanille, ja hänelle tarjoutui mahdollisuus ohjata elokuva *Yksi lensi yli käenpesän*, joka voitti viisi Oscaria.

Forman otti ohjatakseen elokuvan *Amadeus* 1980-luvun alussa, koska häntä houkutti työn tarjoama mahdollisuus palata näyttävästi Tšekkoslovakiaan. Tämä historiallinen draama oli mahdollista kuvata vain joko Budapestissä, Wienissä tai Prahassa, joista viimeksi mainittu siis veti pisimmän korren. Praha eli normalisoinnin vuosikymmeniä, joten kuvauksia eivät häirinneet räikeät mainosvalot tai rakennustyömaat.

Forman oli vuosikausia anonut turhaan viisumia Tšekkoslovakiaan. Amerikkalaisen elokuvatuotannon tuoma ulkomaanvaluutta avasi lopulta Formanille ovet hänen kommunistiseen kotimaahansa. Formanin oli kuitenkin luvattava viranomaisille, ettei hän hakeudu toisinajattelijoiden seuraan. Forman piti lupauksensa, eikä tavannut edes koulukaveriaan Václav Havelia. Myöskään paikallinen lehdistö ei saanut kirjoittaa Hollywood-tuotannosta. Kaikki kuitenkin tiesivät asiasta, ja tšekit olivat ylpeitä maanmiehestään, joka oli vakiinnuttanut asemansa lännessä. Lisäksi amerikkalainen filmiryhmä toi rautaesiripun taakse kauan kaivatun vapauden tuulahduksen. Formanille paluu kotimaahan tuotti samanlaista tyydytystä kuin Amadeuksen saamat kahdeksan Oscaria. *Amadeus* sementtoi Formanin aseman yhtenä aikansa parhaista elokuvaohjaajista. Hän ohjasi vielä useita menestyselokuvia, joista mainittakoon *Larry Flynt - minulla on oikeus* ja *Man on the Moon*.

Miloš Formanin elokuvia esitellään laajemmin elokuvateatteri Orionissa, Helsingissä 23.8.-28.12. välisenä aikana. Tuolloin esitetään seuraavat elokuvat: *Musta Pekka*, *Vaa-leaverikön rakkaus*, *Palaa, palaa*, *Otetaan hatkat*, *Yksi lensi yli käenpesän*, *Hair*, *Ragtime*, *Amadeus*, *Valmont*, *Larry Flynt - minulla on oikeus*, *Man on the Moon* ja *Goyan aaveet*.

Lisäksi elokuvateatteri Rexissä esitetään 20.8. Philip Kaufmanin *Olemisen sietämätön keveys*, Milan Kunderan romaanin pohjalta.

”VAARAN VUODET”: ”Tšekkoslovakian tie on meidän tiemme”

***Esitelmä pääkaupunkiseudun
sotilaspoikien ja pikkulottien
perinnekillassa 5.11.2014***

Teksti: VTT Heikki Larmola

Suomi ei seurannut Tšekkoslovakian tietä vuosina 1944–1948. Ns. vaaran vuodet eivät päättyneet Stalinin aikaisen neuvostojärjestelmän pystyttämiseen Suomeen. Välttyimme paljolta. Demokratiamme, joka tosin ei juuri sodan aikana ollut toiminut, syntyi sodan jälkeen uudelleen ehkä jopa aidompana kuin ennen, eikä sortunut neuvostoarmeijan panssarikolonniin jyräämäksi. Meidän ei tarvinnut osallistua sotakorvauksia enempää Neuvostoliiton tuhottujen osien jälleenrakennukseen, eikä Itä- ja Kaakkois-Euroopan köyhempien maiden taloudelliseen tukemiseen, kuten Tšekkoslovakian. Meitä ei rasitettu yksipuolisella aseistautumisella ja kansantalouden suuntaamisella raskaaseen teollisuuteen, kuten etenkin Tšekkoslovakiaa kylmän sodan puhjettua, mikä aiheutti sikäläisen väestön elintason jälleensäämisen Länsi-Euroopasta, jota ruokittiin Marshall-avulla Ruotsia, Sveitsiä ja äskeistä vihollista läntistä Saksaa myöten. Ei tosin Suomikaan päässyt Marshall-avusta osalliseksi, mutta ns. vaaran vuosien mentyä ohi saimme – toisin kuin Tšekkoslovakia – amerikkalaisia luottoja. Ennen kaikkea välttyimme väkivaltaisilta väestönsiirroilta toisin kuin Viro, kaikkialla toimivan turvallisuuspoliisin mielivallalta, pidätyksiltä ja teloituksilta, pelon il-

mapiiriltä, toisin kuin muut rautaesiripun taakse suljetut maat.

Vain kaikkein köyhimmat väestönosat ja uusi kommunistinen puolue-eliitti olisi ilmeisesti hyötynyt, kun tie korkeakouluihin avautui myös varattomille. Tämänkin ongelman on jo meillä ratkaissut peruskoulu- ja opintotukijärjestelmä.

Jos Suomi olisi ”neuvostoliittolaistettu”, mitä termiä professori **Jukka Nevakivi** on käyttänyt, ei edes maamme kommunistinen puolue-eliitti olisi ollut turvassa salaisen poliisin vainoilta. Myös uuteen poliittiseen Itä-Eurooppaan luotiin Neuvostoliiton tapaan paranoidinen ilmapiiri, jossa ”vihollisen agentteja” piti etsiä, paitsi älymystön piiristä, myös omista puoluekoneistoista ”luokkataisteluvälppäuden” nimissä. Joutuihan jopa Tšekkoslovakian kommunistisen puolueen, KSČ:n (Komunistická strana Československa) Moskovalle uskollisista uskollisin pääsihteeri **Rudolf Slánský** teloitettavaksi loppuvuonna 1952. Jos Suomeen olisi pystytetty Stalinin neuvostojärjestelmä, tuskin edes **Hertta Kuusinen** olisi säilynyt hengissä, varsinkaan kun hän eli sellaisen epäilyttävän esteetikon kuin **Olavi Paavolaisen** kanssa, vaikka Hertta Kuusista syytettiinkin erheellisesti ”Tšekkoslovakian tien” suosittelemisestä keväällä 1948.

Aikansa johtaviin kommunisteihin kuulunut Hertta Kuusista syytettiin erheellisesti ”Tšekkoslovakian tien” suosittelemisestä keväällä 1948.

Vain jyrkät ja synkät aatteen miehet, kuten **Aimo Aaltonen** ja **Kauko Heikkilä**, puolueen jäsenten siveellisen elämän ylivalvoja, olisivat luultavasti säilyttäneet paikkansa puoluejohdossa.

Nyt voimme muistaa kiitollisuudella Tali-Ihantalan sankarillisia veteraaneja puna-armeijan pysäyttämisestä heinäkuun alussa 1944. Voimme myös kiittää puolalaisia, jotka suomalaisista poiketen elivät onnettomuudekseen juuri Neuvostoliitosta Saksaan kulkeneella lyhimmillä marssireitillä Berliinin valtaamiseksi. Niinpä puolalaiset saivat tuta neuvostoarmeijan päävoimien vyöryn syrjäisten suomalaisten asemesta. Kaiken lisäksi puolalaiset osoittautuivat kohtalokkaan jääräpäisiksi sekä Saksan että Neuvostoliiton vihollisiksi. Niinpä puna-armeijan oli miehittämällä Puola pakotettava se Neuvostoliiton "ystäväksi". Sen seurauksena Puolaankin oli pystytettävä sosialismi, vaikka se Stalinin omien sanojen mukaan sopi sille "yhtä hyvin kuin satula lehmälle".

Muutenkin Keski-Eurooppa kärsi sodasta paljon pahemmin kuin Suomi, joka välttyi miehitykseltä. Niinpä me voimme kiittää kylmäpäisiä realistisia valtiomiehiämme **Rytiä** ja **Mannerheimia**, jotka Odysseuksen taitavuudella ja viekkauudella ohjasivat Suomen valtiolaivan kahden jättiläisen Skyllan ja Kharybdiksen eli **Hitlerin** ja **Stalinin** välistä lähes ehjänä väljemmille vesille. Lopuksi voimme olla kiitollisia vauraalle ja tosi taitavaa realismia soveltaneelle Ruotsille, joka huolehti Pohjolan voimatasapainosta pysymällä virallisesti puolueettomana, tukemalla silti monin tavoin maatamme ja näin vähentämällä Neuvostoliiton haluja kaapata Suomea. Olisihan vauras ja kansallisesta puolustuksestaan hyvin huolehtinut, yli kaksi kertaa Suomea väkierikkaampi Ruotsi ollut verrattomasti merkittävämpi liittolainen Yhdysvalloille kuin sodan runtelema ja köyhdyttämä Suomi Neuvostoliitolle. Maantieteellinen asemamme Euroopan pohjoisrajalla ja Skandinavian naapurissa pelasti meidät muinaisen Bysantin ja Batu-kaanin mongolien "Kultaisen Ordan" harrastaman ankaran keskusjohtoisen valtiofilosofian uudenaikaiselta sovellukselta, Stalinin "Sarai-sosialismilta" tai "kaani-kommunismilta". Sarai oli aikoinaan länti-

Suomen ja Neuvostoliiton välinen YYA-sopimus allekirjoitettiin Moskovassa 6.4.1948.

sen mongolivallan keskus, josta Venäjää hallittiin piikkiruuskalla, ja Venäjän tsaarit - varsinkin **Iivana IV**, omaksui mongolien käytännön sen jälkeen, kun hänen isoisänsä oli kukistanut mongolien ylivallan.

Suomi jäi ainoaksi elokuun 1939 natsi-Saksan ja Neuvostoliiton ystävyys-, yhteistyö- ja hyökkäämättömyyssopimuksen salaisessa lisäpöytäkirjassa mainituista Saksan ja Neuvostoliiton vaikutuspiirien leikkauksessa olevista maista, joka ei joutunut toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliiton satelliitiksi.

Edesmennyt professori **Lauri Hyvämäki** keksi aikoinaan ruveta kutsumaan jatkosodan päätymistä ja sitä seuranneita vajeita neljää vuotta "vaaran vuosiksi". Kesästä 1944 ja Neuvostoliiton tuolloin esittämästä antautumisvaatimuksesta alkanut kriittinen ajanjakso päättyi tulkinnasta riippuen Suomen ja Neuvostoliiton YYA-sopimuksen allekirjoitukseen Moskovassa 6.4.1948 tai sitä seuranneen kesän eduskuntavaaleihin, jotka merkitsivät laitavasemmistolle tappiota, kansanrintamahallitusten kauden loppua ja sosialidemokraattisen vähemmistöhallituksen muodostamista Neuvostoliiton ilmeisestä pettymyksestä piittaamatta. Suomesta ei tullut kansandemokratiaa länsivaltojen yllätykseksi, ja amerikkalaiset alkoivat luotottaa maatamme huolimatta siitä, että edellisenä kesänä olimme Tšekkoslovakian tapaan joutuneet kieltäytymään Marshall-avusta. "Vaaran

vuodet" on tuttu käsite, paitsi kaikille maamme poliittisen historian tutkijoille, myös meille, vanhemmalle sukupolvelle, joka on kokenut sekä **Paasikiven** että **Kekkosen** presidenttikaudet ja muistaa vielä marsalkka Mannerheiminkin.

Mutta mikä oli "Tšekkoslovakian tie", tšekiksi "cesta k únoru" (tie helmikuuhun)? Siitä ei Suomessa tiedetä muuta kuin sen päätepiste: kommunistien nousu yksinvaltaan 25. helmikuuta 1948. "Tšekkoslovakian tietä meidänkin tieksemme" suositteli SKDL:n pää-äänenkannattajan "Vapaan Sanan" innokas toimittaja maaliskuussa 1948 referoidessaan Hertta Kuusisen puhetta. Puheessaan kansanedustaja Kuusinen oli ainoastaan kehottanut torjumaan "taantumuksellisen vallankaappauksen", kuten kuulemma Tšekkoslovakiasakin oli juuri tehty, ja puhui järjestelmän muuttamisesta ainoastaan kansan enemmistön tuella. Siitä huolimatta hän sai tuta nahoissaan "Vapaan Sanan" toimittajan liian innon.

Kuusisen puheen suositukset poikkesivat kuitenkin olennaisesti siitä, miten Tšekkoslovakiassa oli toimittu. Neuvostoliiton painostama KSČ ei suinkaan jäänyt odottelemaan kansan enemmistön tukea varsinkin, kun keväällä odotettavissa olevissa vaaleissa olisi luultavasti koettu tappio. Neuvostoliitto oli syksystä 1947 lähtien kieltänyt kaikki sen omista kokemuksista poikkeavat "tiet" sosialismiin. Eikä Tšekkoslovakian puolueen autanut muu kuin totella, vaikka sen puheenjohtaja **Gottwald** Kuusisen tavoin oli vielä pari vuotta aiemmin elätellyt toiveita vallankumouksesta parlamentaarista tietä kansan enemmistön tuella.

"Tšekkoslovakian tielle" johti kaksi raskasta kokemusta, jotka suorastaan sysäsivät tšekit ja slo-

vakit tuolle tielle: Münchenin sopimus 30.9.1938 ja 1930-luvun laman aiheuttama massatyöttömyys ja taloudellinen epävarmuus. Britannian ja Ranskan pääministerit Chamberlain ja Daladier sekä Saksan ja Italian diktaattorit Hitler ja Mussolini päättivät Münchenissä, että Tšekkoslovakian olisi luovutettava välittömästi saksankielisten asuttamat "sudeettialueet", jonne sen parhaat sotilaalliset puolustusjärjestelmät oli vaivalla rakennettu, Hitlerin Saksalle tämän vaatimusten mukaisesti. Tšekkoslovakian edustajat suljettiin kokouksen ulkopuolelle, vaikka maalla oli liittosopimus Ranskan kanssa. Vieläpä britit antoivat Tšekkoslovakian edustajien ymmärtää, että mikäli nämä eivät menettelsi sanelun mukaisesti, "Tšekkoslovakiaa pidettäisiin sodan syynä". Münchenin diktaatti rampautti Tšekkoslovakian sekä taloudellisesti että sotilaallisesti. Samalla se murskasi myös maan moniarvoisen demokratian ja nosti maansa valtaan autoritaariset oikeistolaiset voimat. Seuraavana keväänä, 14.-15.3.1939, Tšekkoslovakia hävisi kartalta, kun Hitler lupautensa vastaisesti miehitti Böömin ja Määrin alistaen sen Saksan protektoraatiksi ja pakottaen Slovakian "itsenäistymään" tehden siitä satelliittinsa. Ennen toista maailmansotaa Tšekkoslovakiaan kuulunut Karpato-Rutenia annettiin amiraali **Horthyn** Unkarille, samoin kuin Slovakian itä- ja eteläosat. Niinpä oli selvää, että jos tšekit ja slovakit mielisivät joskus omaa itsenäistä valtiota, heikko valo näytti kajahtavan vain ja ainoastaan idästä, Neuvostoliitosta, "ex oriente lux". Sitä paitsi tšekit, slovakit ja ruuteinit tai länsiukrainalaiset olivat ennen sotia ja sodan aikana Neuvostoliiton länsirajoilla asuvista kansoista kaikkein vähiten neuvostovastaisia. Heidän panslavistinen veljeydentunteensa, varsinkin toisen maailmansodan loppuvaiheissa, sulki sisäänsä niin venäläiset kuin ukrainalaisetkin. Toisin kuin Suomessa, saksalaisia ja unkarilaisia oli pidetty sortajina jo Tonavan kaksoismonarkian ajoilta ja pidettiin edelleen.

Vuonna 1929 New Yorkin pörssiromahduksesta alkanut yleismaailmallinen talouslama koetteli viennistä riippuvaista Tšekkoslovakiaa kaltoin vielä kovakouraisemmin kuin Suomea, koska kevyen teollisuutensa ansiosta kukoistaneen Tšekkoslovakian tuotteille löytyi kysyntää vielä vähemmän

Klement Gottwald oli Tšekkoslovakian kommunistijohtaja 1948.

kuin Suomen sahatuotteille. Lama kesti Tšekkoslovakiassa varsin pitkään, eikä se viimeisenä normaalina vuotenaan 1937 ollut vielä saavuttanut vuoden 1929 tuotantotasoa. Pahimpana vuonna 1933 vähän yli 14-miljoonaista väestöä koetteli 1,3 miljoonan työntekijän massatyöttömyys, joka perheenjäsenet mukaan lukien vei puutteeseen peräti 5,2 miljoonaa ihmistä. Itäisimmissä provinseissa, Slovakiassa ja Karpato-Ruteniassa huomattava osa väestöä ajautui kurjuuteen ja peräti kerjuulle. Tämän seurauksena suuret väestönosat menettivät uskonsa markkinatalouteen ja kapitalismiin. Niinpä ei-sosialistisetkaan puolueet eivät sittemmin sodan jälkeen vastustaneet kollektivismia, vaan kansantalouden yksityisen sektorin jyrkkä supistuminen hyväksyttiin yleisesti.

Lopullisesti "Tšekkoslovakian tie" eli "cesta k

únoru”, tie helmikuuhun, alkoi Moskovasta joulu- lukuussa 1943. Tuolloin oli jo käyty Stalingradin taistelu ja Kurskin mutkan taistelut, jotka siirsivät yllötteen ratkaisevasti Saksalta Neuvostoliitolle. Enää ei ollut epäilystä siitä, etteikö Neuvostoliitosta tulisi Saksan asemesta hallitseva valta itäisessä Keski-Euroopassa ja Kaakkois-Euroopassa. Asia vahvistettiin liittoutuneiden suurvaltojen konferenssissa marraskuussa 1943 Teheranissa, jossa Stalinin ja Neuvostoliiton suurvalta-asema ja arvovalta virallisesti tunnustettiin.

Stalinille ei kuitenkaan ollut vielä ”avattu ikkuna Keski-Eurooppaan”, kuten tšekkiläinen veteraanihistorioitsija **Karel Kaplan** asian ilmaisi. Nyt sen tekivät Tšekkoslovakia ja sen presidentti **Edvard Beneš** liittoutuneiden tunnustaman, Lontoossa työskentelevän Tšekkoslovakian pakolaishallituksen johtajan ominaisuudessa. Hän lensi ilman ministereitään Lähi-Idän kautta Moskovaan neuvottelemaan Tšekkoslovakian ja Neuvostoliiton ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimuksesta miltei heti Teheranin konferenssin jälkeen ja - vastoin Britannian hallituksen varoituksia. ”Münchenin diktaatin” taustaa vasten tarkasteltuna brittien varoitukset eivät tietenkään painaneet paljoakaan, vaikka Chamberlainin hallitus olikin jo kolme ja puoli vuotta aikaisemmin vaihtunut **Churchillin** hallitukseksi, joka edeltäjänsä paljon pontevammin halusi panna sulun Hitlerin etenemiselle. Beneš halusi sopimuksen Neuvostoliiton kanssa, koska hän pelkäsi ja vihasi Saksaa yhtä syvästi kuin hänen samanaikaiset suomalaiset johtajakollegansa Neuvostoliittoa. Hänen tarkoituksenaan oli rakentaa maastaan silta idän ja lännen välille. Hän oletti, mikä niissä olosuhteissa vaikutti ainoastaan loogiselta, että sota-aikainen antinatsilainen ”suuri allianssi” USA:n, Britannian ja Neuvostoliiton välillä, jatkaisi yhteistyötään myös sodan jälkeen siihen saakka aina levottoman Saksan ja Venäjä/Neuvostoliiton välisen vyöhykkeen vakauttamiseksi ja rauhoittamiseksi.

Neuvostoliiton ulkoasiainkansankomissaari **V. M. Molotov** ja Tšekkoslovakian pakolaishallituksen Moskovassa suurlähettiläs **Zdeněk Fierlinger** allekirjoittivat 12.12.1943 generalissimus Stalinin ja presidentti Benešin läsnäollessa maidensa puolesta ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimuksen

” Hänen tarkoituksenaan oli rakentaa maastaan silta idän ja lännen välille.

20 vuodeksi. Beneš olisi halunnut solmia sopimuksen vain viideksi vuodeksi, mutta hänellä ei ollut juuri varaa siinä paikassa ja tilanteessa pitää kannastaan kiinni. Hän olisi myös halunnut, että Tšekkoslovakian parlamentille olisi sodan jälkeen varattu tilaisuus käsitellä sopimusta ja ratifioida se, mutta tätäkään neuvosto-osapuoli ei pitänyt tarpeellisena.

Sopimuspuolet ilmoittivat pidättäytyvänsä kaikista toista osapuolta vastaan suunnatuista liittoutumista. Neuvostoliitto ja Tšekkoslovakia sitoutuivat myös auttamaan toinen toistaan, mikäli kumpi tahansa olisi joutunut vihollisuuksiin jonkin kolmannen osapuolen kanssa vielä tuolloin käydyn sodan jälkeenkin. Yhteistyöhön ryhdyttäisiin ketä tahansa hyökkääjää vastaan, oli tämä sitten Saksan sodanaikainen liittolainen tai ei.

Suomihan pääsi neljä vuotta ja neljä kuukautta myöhemmin paljon helpommalla Neuvostoliiton kanssa. Tšekkoslovakia olisi voinut joutua kaukana oman alueensa ulkopuolellakin sotimaan Neuvostoliiton rinnalla, vaikkapa 1950-luvun alussa Korean sodassa, mikäli Neuvostoliitto olisi siihen suoraan osallistunut. Suomi lupasi ainoastaan puolustaa omaa aluettaan, mikäli Saksa tai sen liittolainen olisi Suomen kautta hyökkäämässä Neuvostoliittoon, ei sen enempää. Lisäksi Paasikivi onnistui saamaan johdantoon lausekkeen, jossa ”Suomi pyrki pysyttämään suurvaltariitojen ulkopuolella”. Tämä ei olisi ollut Benešille mahdollista, eikä se niissä olosuhteissa olisi tullut hänen mieleensä. Saksan perinpohjainen nujertaminen oli kaikkein tärkeintä. Se oli päämäärä, johon presidentti Beneš tuijotti silmänsä sokeiksi.

MENNEITÄ TAPAHTUMIA

Suurlähettiläs Ivan Jukl, konsuli (1. sihteeri) Kateřina Stašková ja muuta juhla väkeä Tšekin kansallispäiväjuhlassa lokakuun lopulla 2017 suurlähetystön tiloissa Helsingin Eirassa.

Seuran vuosikokous pidettiin 18.4.2018 Punavuoren ahven -ravintolassa Helsingissä.

Kiinnostaako tšekki? Onko puolisosi tšekkiläinen? Haluatko parantaa ja kehittää tšekin kielen taitojasi? Suunnitteletko muuttoa Tšekkiin? Kaipaanko käännösapua?

Tšekkiä, äkkiä! tarjoaa tšekin kielen opetusta Helsingissä, Turussa ja verkossa.

Ota yhteyttä!

tsekkia.akkia@gmail.com

tsekkiaakkia.com

www.facebook.com/tsekkiaakkia

Tšekin ringette- maajoukkueen

matkassa Kanadan MM-kilpailuihin

Ringetten 14. maailmanmestaruuskilpailut pidettiin Toronton Mississaugassa 27.11.-3.12.2017. Olen ollut tukemassa ringetten vahvistumista Tšekissä muutaman vuoden ajan, ja nyt sain mahdollisuuden osallistua maajoukkueen historian toiselle MM-kisamatkalle.

Teksti ja kuvat: Anniina Tuomola

President's Poolin pronssimitalisteja.

Ringette voi olla monelle vieras urheilulaji, joten kerron aluksi hieman enemmän lajista ja omasta historiastani ringetten parissa. Ringette on Kanadassa 60-luvulla kehitetty, jääkiekkokaukalossa pelattava naisten vauhdikas jääpeli, jossa yhdistyvät jääkiekon nopea pelitempo sekä koripallon hyökkäys- ja puolustusstrategia. Koska laji on luotu naisten ehdoilla, voimakas kontakti on kiellettyä. Ringetteä on pelattu Suomessa vuodesta 1979 alkaen. Tämän jälkeen laji levisi Yhdysvaltoihin, Ruotsiin, Ranskaan ja Venäjälle. Ensimmäiset MM-kilpailut pidettiin Kanadassa 1990. Myöhemmin 2000-luvulla laji levisi myös Slovakiaan ja vuonna 2013 Tšekkiin. Tšekissä laji ottaa siis vielä ensiaskeliaan, ja jalkauttamisprosessi on kesken.

Kuinka minä sitten olen päätenyt tekemään yhteistyötä tšekkien kanssa? Olen pelannut ringetteä Jyväskylän Tikkakoskella lapsesta saakka. Urheilullinen elämäntapa vei minut opiskelemaan liikuntatieteitä Jyväskylän yliopistoon, josta lähdin vaihto-oppilaaksi Prahaan syksyllä 2015. Siitä kaikki sai alkunsa.

Vaihtoaika Prahassa kului hurjan nopeasti. Oli mahtavaa päästä ystäväystymään tšekkiläisten ringettenaisten kanssa. Pidin syksyn aikana heille ringettetreenejä ja järjestimme pieniä turnauksia. Lisäksi sain osallistua useisiin jääkiekkotreeneihin, sillä todellisuudessa Tšekissä ringetteä pelaava porukka oli (ja on edelleen) useiden naisten jääkiekkjoukkueiden pelaajista koottu joukkue. Tšekissä naisilla on huomattavasti paremmat mah-

Kilpailuareena.

dollisuudet pelata jääkiekkoa kuin ringetteä, sillä joukkueita riittää sarjojen järjestämiseksi. Ringette on maassa vielä hyvin tuntematon laji. Tämän vuoksi suurimpina hidasteina lajin laajemmalle levittäytymiselle voidaan pitää junioritoiminnan vähäisyyttä sekä valmennus- ja tuomariosaamisen puuttumista kokonaan.

Tšekistä otettiin minuun yhteyttä viime vuoden tammikuussa ja minua pyydettiin valmentamaan heidän maajoukkuettaan Kanadassa järjestettävään maailmanmestaruuskilpailuihin. Pienen harjoituksen jälkeen suostuin, kun tšekit lupasivat etsiä sponsorin rahoittamaan matkaani. Se osoittautui kuitenkin mahdottomaksi. Lajin pienuuden ja tuntemattomuuden vuoksi kiinnostuneita sponsoreita ei löytynyt. Halusin kuitenkin vielä yrittää löytää sponsorin itse. Mietin pääni puhki ja selasin internetistä löytyvien säätiöiden rahoitusmahdollisuuksia. Olin kuitenkin myöhässä, sillä kaikki hakuajat olivat umpeutuneet. Sitten löysin Suomi-Tšekki seura ry:n. Minun ja joukkueeni onneksi te lähditte tukemaan ja yhteinen matkamme pääsi toteutumaan!

Muutama viikko ennen matkaani tšekit ilmoittivat muutamasta joukkuetta kohdanneesta loukaantumistapauksesta. Samalla he pyysivät minua

mukaan pelaamaan joukkueeseensa ja kertoivat minulle kansainvälisen ringetteliiton alaisesta säännöstä, jonka mukaan maan kansallisen lajiliiton alaisia otteluita pelannut henkilö voi hakea erityislupaa. Sellaisen saadessaan henkilö saa oikeuden edustaa kyseistä maata MM-kilpailuissa. He halusivat hakea tätä erityislupaa myös minulle. Tällainen sääntö on luotu ringetteen sen vuoksi, että laji on vielä kehittyvä. Sen avulla halutaan taata uusillekin maille mahdollisuus osallistua kilpailuihin myös silloin, kun pelaajia on vähän. Olin jo sisäistänyt roolini valmentajana, mutta pienen suostuttelun jälkeen minut saatiin taivuteltua vaihtamaan roolini pelaajavalmentajaksi. Erityislupahakemuksemmekin tietysti hyväksyttiin!

Matkani kohti Toronton Mississaugaa alkoi lauantaina 25.11.2017 Helsinki-Vantaan lentokentältä. Saavuin pitkän päivän päätteeksi Amsterdamin kautta Torontoon. Muu joukkue oli saapunut muutamaa tuntia aiemmin Prahasta ja tapasin heidät hotellilla. Suurin osa naisista oli minulle ennestään tuttuja, mutta osan kohtasin ensimmäistä kertaa. Kaikki olivat pitkän matkustuspäivän päätteeksi hyvin väsyneitä, joten menimme pian nukkumaan. Kaikki turnauksen joukkueet yöpyivät siistissä lentokenttähotellissa, joten puitteet olivat kunnos-

Peli Yhdysvaltoja vastaan.

” Pienen suostuttelun jälkeen minut saatiin taivuteltua vaihtamaan roolini pelaajavalmentajaksi.

sa ja niin loistavissa sängyissä ei unta tarvinnut kauaa odotella.

Ensimmäinen kokonainen päivä oli sunnuntai, jolloin meillä ei vielä ollut mitään erityistä yhteistä ohjelmaa. Saimme siis päättää, mitä halusimme tehdä. Itse suuntasin muutaman pelaajan mukana katsomaan legendaarista *Hockey Hall of Fame* -jääkiekkomuseota. Se sijaitsi lähellä Toronton keskustaa, joten sinne päästäksemme jouduimme käyttämään sekä bussia että metroa. Museo oli hieno kokemus. Sinne oli kerätty upea kokoelma muistoja, videoita, varusteita, pelipaitoja ja muita esineitä maailman parhaista jääkiekkoilijoista. Erityisen innoissani olin itse siitä, että Suomen **Teemu Selänne** oli juuri viikkoa aiemmin valittu tähän kunniagalleriaan. Museon jälkeen kävelimme kaupungin ydinkeskustaan, joka oli jo koris-

President's Poolin pronssimitali.

teltu kaunein jouluvaloin. Hämärän tullen suuntasimme sitten takaisin hotellille ensimmäiseen joukkuepalaveriin. Kaikki vaikuttivat jännittävän seuraavaa päivää.

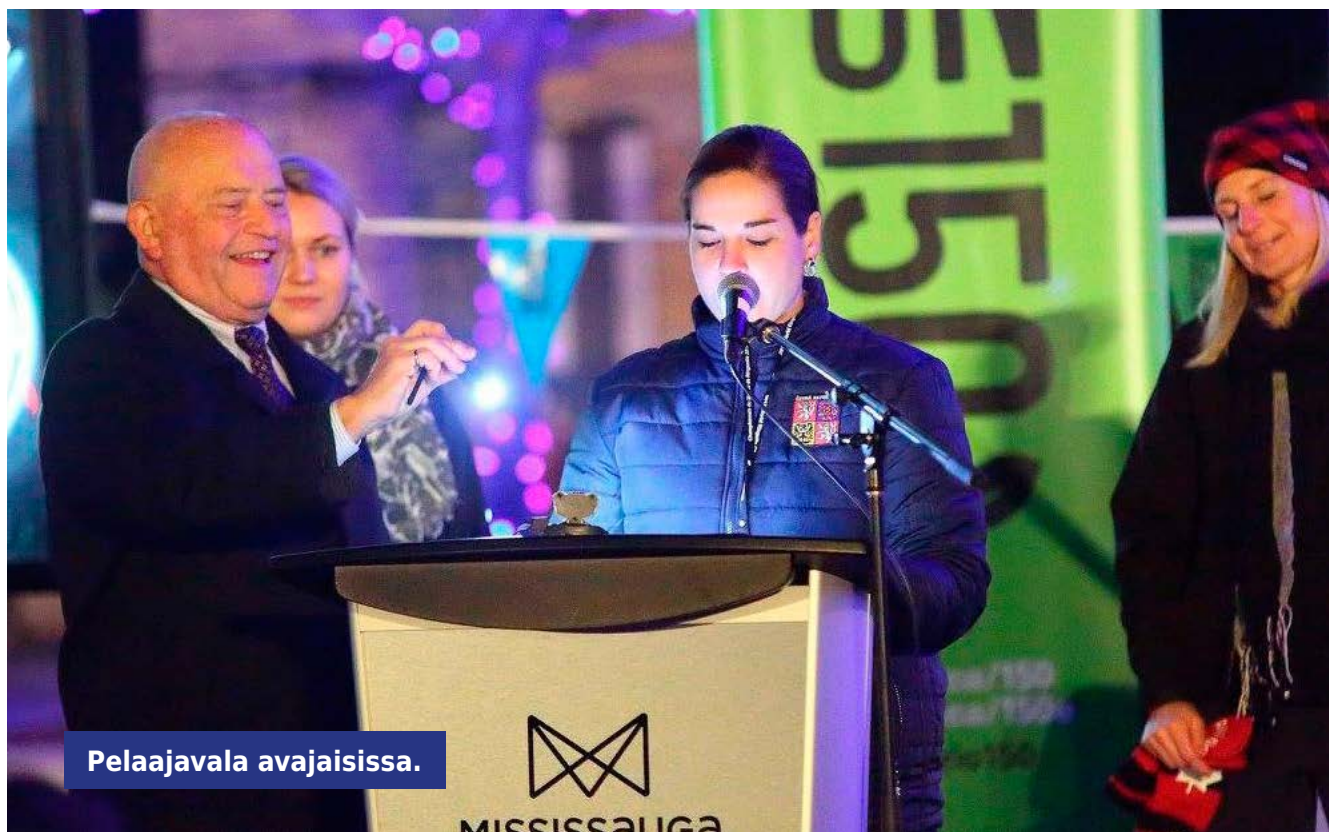
Maanantaina aamupalalla tapasimme huoltajamme, suomalaisen **Jarin**, joka oli omasta hyvydestään tarjoutunut avuksi joukkueellemme kustantaen itse lentonsa ja hotellinsa. Jari oli erittäin ahkera ja iloinen mies, joka koko turnauksen ajan piti pelaajien luistimet terävinä, varusteet kunnossa ja huolehti energiatasapainostamme pelien aikana.

Bussikuljetus vei meidät iltapäivällä jäähallille, jossa saimme ensikosketuksen Kanadan jäähän. Ennen harjoituksia tapasimme myös päävalmentajamme, kanadalaisen **Jean Guyn**, ensimmäistä kertaa. Jean Guyn tytär **Dominique** on asunut tšekkiläisen aviomiehensä kanssa Prahassa jo seitsemän vuotta ja pelannut siellä ringetteä. Tämän vuoksi myös Dominiquella oli oikeus edustaa Tšekkiä MM-kilpailuissa. Päävalmentaja otti homman hyvin haltuun ja antoi itsestään miellyttävän vaikutelman. Hatunnosto hänelle, sillä oli varmasti melkoisen kuumottava paikka hypätä päävalmentajan

saappaisiin muutaman viikon varoitusajalla ja tulla valmentamaan lähes tuntematonta joukkuetta. Jääharjoitukset sujuivat näihin olosuhteisiin näiden mallikkaasti. Illalla järjestettiin turnauksen avajaisseremonia Mississaugan juhla-aukiolla. Tapahtuma oli upea sisältäen avajaispuheita, valojen vannomisia, musiikkia ja näytösottelun. Paikalla olivat kaikki joukkueet (Kanada, Kanada Jr, Suomi, Suomi Jr, Ruotsi, USA ja Tšekki) sekä mukava määrä yleisöä. Seremonian myötä turnaus oli virallisesti avattu.

Järjestimme päivittäin valmennusjohdon palaveriteita, joihin osallistuin yhdessä päävalmentajan ja joukkueen muutaman avainpelaajan voimin. Tehtävänäni oli tuoda näkemyksiä valmennukseen pelaajan näkökulmasta, ja lisäksi hyödynsin Suomessa kerryttämäni valmennuskokemusta. Palaverissa kävimme läpi edellisen ottelun ruusut ja risut sekä asetimme tavoitteet seuraavaan otteluun. Tämän jälkeen kävimme samat asiat läpi pelaajapalaverissa, jossa pelaajat saivat kommentoida ja esittää kysymyksiä. Yleensä päävalmentaja oli eniten äänessä ja kävi asiat läpi selkeällä englannin kielellä. Joukkueessamme oli kuitenkin

Pelaajavala avajaisissa.

useita pelaajia, jotka eivät puhuneet juuri sanaakaan englantia. Sen vuoksi oli erittäin hyvä, että meillä oli "tulkki": tätä erittäin arvokasta tehtävää paikassa kuin paikassa suoritti Dominiquen tšekkiläinen aviomies **Radek**. Yhteinen kommunikointimme ei olisi ollut niin selkeää ja sujuvaa ilman häntä.

Tiistaina pelasimme ensimmäisen ottelumme, joka oli näytösottelu paikallista mississaugaalaista naisten sarjajoukkuetta vastaan. Lähdimme harjoitusotteluun positiivisella mielellä, mutta tiesimme, että vastassa olisi kova joukkue. Rankka tappio tulikin, sillä Mississauga vei ottelun voitolla 22-2. Uskon, että tässä vaiheessa tekstini lukijalla herää suuri kysymys. Kuinka tasoero voi olla niin suuri? Täytyy kertoa, että kyllä se voi olla. Tasoterot lajia pelaavien maiden välillä ovat vielä todella suuret. Tämä johtuu siitä, että lajia on pelattu Kanadassa lähes 60 vuotta, ja sillä on siellä yli 30 000 harrastajaa, kun taas Tšekissä lajia on pelattu alle viisi vuotta ja pelaajia on noin 50. Suurten taserojen vuoksi ringetten MM-kilpailuissa pelataan nykyään kolmen eri sarjan mestaruudesta. Lajin hallitsijamaat Suomi ja Kanada

ratkovat *Sam Jack's Poolin* mestaruuden sekä senioreissa että junioreissa (U21) ja kehittyvät maat (Ruotsi, Yhdysvallat, Tšekki ja Slovakia) pelaavat *President's Poolin* mestaruudesta. Tällä järjestelyllä pyritään asettamaan puitteet mahdollisimman jännittäville ja lajia kehittäville otteluille. Harmillisesti kuitenkin Slovakian joukkue joutui jättäytymään 2017 kilpailujen ulkopuolelle rahallisten ongelmien vuoksi. Tšekki pelasi siis viralliset MM-ottelunsa Yhdysvaltoja ja Ruotsia vastaan.

Turnausviikon päivät toistuivat samalla kaavalla. Heräsimme aamupalalle ennen kahdeksaa, pidimme valmentaja- ja pelaajapalaverit, lähdimme bussilla jäähallille valmistautumaan ja tekemään alkulämmittelyt, pelasimme ottelun ja palasimme hotellille huilaamaan ja valmistautumaan seuraavan päivän koitokseen. Ottelut olivat fyysisesti raskaita ja kaikki tappiollisia, mutta joukkueemme piti positiivisuutensa läpi turnauksen. Saimme paljon palautetta muilta joukkueilta ja tuomareilta siitä, kuinka pelimme oli kehittynyt huomasti kahden vuoden takaisista Helsingin MM-kilpailuista. Huomasimme sen itsekin. Menimme oikeaan suuntaan ja jokaisessa ottelussa saimme lisää on-

nistumisia ja kokemusta. Kokemuksen saamiseksi olimme halunneet harjoitusottelut myös niille päville, jolloin olisimme voineet huilata. Ratkaisu oli mielestämme hyvä, sillä juuri pelikokemusta tarvitsimmekin.

Turnauksen aikana joukkueemme treenasi yhden jääharjoitukset ja pelasi viisi täyttä (4 x 15 min) ottelua kuuden päivän sisällä. Täytyy sanoa, että loppuviikosta 20-28 tunnin palautuminen alkoi tuntua jo erittäin lyhyeltä ajalta. Saimme kuitenkin kehityksestämme niin paljon virtaa, että jaksomme pelata turnauksen kunnialla loppuun. Viimeinen ottelumme oli välieräkamppailu Ruotsia vastaan. Hävisimme selkeästi 15-1, mutta olimme suoritusellemme tyytyväisiä. Ruotsi eteni finaaliin, jossa se voitti Yhdysvallat tasaisen kamppailun jälkeen 5-6. Pääsimme seuraamaan myös turnauksen huippuottelut Suomen ja Kanadan välillä. Kanada vei U21-mestaruuden nimiinsä, mutta naisissa Suomi voitti maailmanmestaruuden. Minusta oli upeaa päästä seuraamaan näitä otteluita tšekkien kanssa, sillä he pääsivät näkemään,

kuinka taitavaa maailman huippumaiden peli voi olla. Uskon, että tämä lisäsi heidän motivaatiotaan kehittyä lajissa entisestään.

Lajin pienuus saa aikaan sen, että tunnelma kansainvälisissä kilpailuissa muodostuu aina hyvin yhteisölliseksi. Kaikilla on sama rakkaus ja palo lajia kohtaan, mikä välittyy siten, että ringetteihmiset kunnioittavat toinen toisiaan. Mukana kilpailuissa on myös aina paljon kokeneita henkilöitä, jotka ovat pelanneet tai toimineet kansainvälisellä tasolla useita vuosia ja näin päässeet luomaan laajoja ystävyys-suhteita. Kilpailut ovat täynnä iloisia jälleennäkemisiä ja ringettetarinoita.

Kilpailuviikon jälkeen vielä ennen Suomeen paluutani järjestettiin kansainvälisen ringetteliton (International Ringette Federation, IRF) kaksipäiväinen kongressi, jonne pääsin osallistumaan. Mukana olivat kansainvälisen liiton väki ja jokaisen kansallisen liiton edustajat. Kongressissa keskusteltiin muun muassa kilpailujen onnistumisesta ja tulevien kisojen järjestämisestä, kehitettiin kansainvälisiä sääntöjä ja suunniteltiin lajin le-

President's Poolin mitalistit USA, Ruotsi ja Tšekki.

vittämistä. Kongressin lopuksi äänestettiin uuden toimijuuskauden puheenjohtajasta ja varapuheenjohtajasta. Olin ensimmäistä kertaa ehdolla varapuheenjohtajaksi – ja minut myös valittiin! Tällaisen luottamustehtävän saaneena pääsen todella vaikuttamaan ja edistämään ringetteä kansainvälisesti. Olen siitä äärimmäisen innoissani!

Tšekin joukkueen MM-turnauksen päätavoitteenä oli alusta asti saada lisää kokemusta. Minusta saavutimme tavoitteemme 100-prosenttisesti. Jäävuorotilanne on Prahasa tällä hetkellä niin huono, että ringettejoukkueet pääsevät harjoittelemaan viikoittain vain kerran puolikkaalla jäävuorolla. Sellaisissa puitteissa on käytännössä mahdotonta kehittää ensinnäkin sitä tärkeintä, eli koko kentän pelaamista. Suoriuduimme turnauksesta erinomaisesti ottaen huomioon myös sen, että joukkueessamme pelasi sellaisia pelaajia, jotka olivat käyneet ainoastaan muutamissa ringetteharjoituksissa ennen reissuun lähtöä. Toki he osasivat jääkiekkotaustansa vuoksi luistella, mutta ringetten säännöt eivät ennen ensimmäistä ot-

telua olleet vielä aivan kirkkaana mielessä. Tämä joukkue, joka oli raavittu kokoon sekä hieman kokeneista että aivan kokemattomista tšekkiläisistä ringettenaisista, hitsautui turnauksen aikana yhdeksi tiiviiksi porukaksi ja oppi suunnattoman määrän asioita yhdessä. Siitä olen äärimmäisen ylpeä.

Tšekkiläisten ringettetarina saa jatkoa, sillä jälleen ensi kesänä he järjestävät perinteisen *Czech Ringette Challenge Cup* -turnauksen Prahasa. Turnaus on kansainvälinen, jonne odotetaan joukkueita kaikista ringette maista, ja sen tarkoituksena on ringetten pelaaminen, kesäisestä kaupungista nauttiminen ja uusien ystävyysuhteiden luominen. En malta odottaa, että pääsen taas Prahaan ja näkemään sydämelliset tšekkiläiset ystäväni! 🇨🇪

Haluan vielä lopuksi osoittaa suurimmat kiitokset Suomi-Tšekki-seura ry:lle! Ilman teidän tukeanne minun ja tšekkien yhteinen MM-kilpailumatka olisi voinut jäädä toteutumatta!

Isoisää etsimässä

Teksti ja kuvat: Tomi Nohynek

Isoäitini **Helmi Theresia Majander** lähti viime vuosisadan alussa Orimattilan Mallusjoelta nuorena, alta kaksikymmenvuotiaana, Helsingin kautta kohti Uutta maailmaa. Miten sitten kävikään: hän päätyi Saksaan ja tapasi böömiläisnuorukaisen, johon rakastui ja sai tämän kanssa kaksi lasta ja meni naimisiin. Niin kuin usein käy, rakkaus haihtui vaikeissa ja köyhissä oloissa. Helmi otti lapsensa ja matkusti ulkomaalaisena kahden tšekkoslovakialaisen lapsensa kanssa juuri itenäistyneeseen Suomeen. Minne jäi isoisä? Jäljet katosivat tai kadotettiin. Vuosien miettimisen jälkeen lähdin etsimään kadonnutta isoisääni. Vähäisten tietojen ympärille palapeli pikkuhiljaa rakentui. Vaikka isoisän kotikylä ja perheen hauta löytyivätkin, jäivät hänen loppuelämänsä vaiheet vielä hämärän peittoon. Matkasta rakentui enemmänkin tutustuminen Böömin historiaan ja böömiläiseen mielenmaisemaan omasta näkökulmastani katsottuna.

Varasimme viikon matkan Tšekkiin tutkimusmatkaamme varten. Kehnot kesäsäät antoivat kyllä hyvän pohjan tuleville ponnisteluille tehtävässämme. Puolitoista viikkoa ennen matkaamme aloitimme kaivamalla esiin kaikki vähäiset dokumentit, jotka voisivat auttaa meitä. Soittelin läpi sukulaisia, laiha oli saalis. Sukulaiseni oli saanut Hampurin seurakunnasta tiedot, että isoisäni **Wenzel Nohýnek** oli syntynyt Forstenbrückissa 1.2.1887. Myöhemmin ilmeni, että vain yksi noista tiedoista eli syntymäaika piti paikkansa.

Lähdimme selvittämään tuota isoisän kotikylää, mutta mistään karttapalvelusta emme kyseisen nimistä paikkaa löytäneet. Otimme yhteyttä Tšekin suurlähetystöön ja tiedustelimme, olisiko heillä parempaa tietoa asiasta. Vastaukseksi saimme **Blanka Lemmetyiseltä**: ”Me yritimme ottaa selville, missä olisi ollut aiemmin paikka nimeltä Forstenbrück ja mikä se kenties olisi nimeltään nyt, mutta emme onnistuneet. Se on ollut toden-

näköisesti kylä, joka on liitetty toiseen kylään tai kaupunkiin ja meillä ei ole mahdollista tutkia tätä asiaa. Nimi Nohynek esiintyy eniten kaupungeissa Mnichovo Hradiště ja Liberec ja niiden ympäristöissä. Nimi on levinnyt ympäri maata mukaan lukien Praha. Tällä hetkellä 91 tämän nimistä asuu Tšekin tasavallassa.”

Päätimme vielä tiedustella Kansalliskirjastosta tuota kadonnutta paikkaa. Jo seuraavana päivä-

Wenzel Nohýnek vanhassa kuvassa.

nä informaattikko **Harri Ahonen** oli selvittänyt asian: *"Kiitos kysymyksestänne. Täsmälleen Fors-tenbrück-nimistä paikkaa en onnistunut kartoista tai muista lähteistä löytämään. Böömistä löytyisi kyllä Fürstenbrück-niminen paikkakunta. Sen tšekinkielinen nimi on Kněžmost. Voisiko kyse olla siitä? Jos olette löytäneet paikannimen saksalaisella käsialalla kirjoitetusta lähteestä, muistuttavat o:t, u:t ja u:t kovasti toisiaan."* Mukana oli vielä liite saksalaisista kirjainmuodoista 1800-luvulta.

Kyllähän se tuo kylä olikin. Asia varmistui myöhemmin asiakirjoista. Lähdimme tutustumaan paikkaan sen kotisivujen kautta. Sijainti on noin 80 kilometriä pohjoiseen Prahasta ja seitsemän kilometrin päässä Mnichovo Hradištěstä.

Postikortin kuvassa on noin kahdentuhannen asukkaan kylän keskusta muutamien vuosien takaa. Vasemmalla on postitalo ja oikealla kirkko, joka edustaa puhdasta empirea ja on rakennettu 1800-luvun puolivälissä. Kylä vaikuttaa nettisivuillaan varsin aktiiviselta ja sijaitsee hyvällä paikalla

lähellä teollisuutta. Mladá Boleslav Škodan tehtaineen on lyhyen ajomatkan päässä ja tarjoaa varmaankin kyläläisille työpaikkoja. Kylä sijaitsee Böömin paratiisin reunalla lounaassa ja sieltä moni turisti aloittaakin esimerkiksi pyörävaelluksensa. Kylä kuuluu Keski-Böömin alueeseen.

Löydämme vanhan postikortin, jonka isoisä on lähettänyt isäni siskolle. Tätini piti yhteyttä isäänsä, mutta aikaisen poismenonsa vuoksi en koskaan voinut kysyä häneltä isoisästä. Isältäni oli turha kysyä. Kortin kuvassa on Troskyn linna. Katsomme linnan sijainnin ja se on varsin lähellä kotikylää. Tuo linna on yksi Böömin paratiisin tärkeimmistä nähtävyyksistä. Isoisä kirjoittaa lyhyesti saksaksi:

Rakas Alli

Lähetän sinulle parhaat terveiset kotiseudultasi. Tänään alkoi lomani. Sää täällä on suurenmoinen, aurinko lämmittää ihanasti. Kirjoitan joskus sinulle enemmän. Jos sinä haluat kirjoit-

Postikortin kuva Troskyn linnanraunioista Böömin paratiisissa.

taa minulle osoite on.

W. Nohynek

Trenčín post Bakov n/Jizr

bei Košteín Tshechisloveske

Uutena osoitteena matkallamme tuli siis Trenčín. Tarkistamme paikan ja huomaamme sen sijaitsevan Slovakian puolella. Matkaohjelmamme alkaa hahmottua. Ensin Prahaan ja sieltä Kněžmostin ja Mnichovo Hradištěsten kautta majoitukseen Turnoviin. Sitten tutustuminen Böömin paratiisiin ja tuohon linnaan, minkä jälkeen suuntaamme Slovakian puolelle Trenčíniin. Kun isoisän lomapaikka on selvitetty, ajamme takaisin kotikulmille, tällä kertaa Libereciin, josta käsin voimme tehdä viimeisten päivien tutkimusretket.

Seuraavaksi päätämme lähestyä kylän kirkkoa. Selviää, että se kuuluu Mnichovo Hradištěn alaisuuteen ja niinpä laitamme kyselyä tuohon suuntaan. Eipä aikaakaan, kun saamme sieltä vastauksen: *"Meillä täällä linnassa ei tuon nimisiä asu, mutta Nohynek-nimisiä asuu kyllä lähiseudulla, se on varsin yleinen nimi."* Olimme laittaneet

postia hieman väärään osoitteeseen eli tuohon samannimiseen oikeaan linnaan, joka oli vuosisatoja böömiläisen sotapäällikkö **Albrecht von Wallensteinin** suvun hallussa. Hän loi niin suuren palkkasoturiarmeijaliiketoimen, ettei sellaista ole ollut aiemmin eikä ole ollut sen jälkeenkään. Arviot sotilaiden määrästä vaihtelevat kolmenkymmenen ja sadantuhannen välillä. 1632 kohtasivat Lützenin taistelussa **Kustaa II Aadolf** ja Albrecht von Wallenstein. Erikoista tässä oli, että böömiläinen von Wallenstein oli komentamassa Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan armeijaa ja Kustaa II Aadolf oli periaatteessa Böömin puolustaja. Tässä taistelussa Kustaa menetti henkensä.

Yritämme laittaa postia oikeampaan osoitteeseen ja saamme taas varsin pian vastauksen. Selvisi, että kaikki yli 50 vuotta vanhat kirkonkirjat olisivat Prahan keskusarkistossa. Asiamme etenevän kannalta olisi siis oikea kohde tuo suuri arkisto. Lähetämme sinne tiedustelun asiastamme ja jäämme toivomaan pikaista vastausta, koska matkamme alkuun on vain päivä.

Seuraavana aamuna meitä odotti taas iloinen yllätys Prahan arkistosta.

Hyvä Hra Nohynek

SRA, The State Regional Archives (Valtion alueellinen arkisto) pitää rekisteriä syntymistä, avioliitoista ja kuolemista Keski-Böömin alueella, johon Kněžmost kuuluu. Teillä on muutama vaihtoehto sukunne tutkimiseen:

1. Voitte käydä arkistossamme ja etsiä esi-isänne itse, elleivät ne rekisterit ole verkossa. Se on maksutonta.

2. Voitte käyttää nettisovelustamme > *ebadatelna.soapraha.cz* <. Sieltä löydätte kaiken tarvittavan tiedon. Teidän tulee aloittaa rekisteristä numero 04.

3. Voitte tilata sukututkimuksen SRA:lta. Se palvelu on maksullista. Yksi tunti palvelua maksaa 600-1000 CZK. Teidän täytyy täyttää hakemus sukututkimuksen tekemisestä ja lähettää se meille sähköpostilla. Hakemus on tämän sähköpostin liitteenä. Haluan tiedottaa, että palvelu kestää jonkin aikaa, noin yhden vuoden.

4. Voitte tilata digitaalisen kopion rekisteristä, jos tiedätte etsimänne henkilön tarkan nimen, päivämäärän ja paikan hänen syntymälleen, vihkimiselleen tai kuolemalleen.

5. Voitte löytää internetistä yksityisen sukututkijan. He ovat nopeampia kuin arkiston palvelu.

Rekisteriasetuksen mukaan paikalliset arkistot säilyttävät tietoja tuoreemmista tapahtumista, syntymistä 100 v., avioliitoista ja kuolemista 75 v.

Jos haluatte lisätietoja, älkää epäröikö ottaa minuun yhteyttä.

Vilpittömästi Teidän,
Beata Kempná, arkistonhoitaja SRA Praha

Kiitoksia kovasti ja sitten vain käymme arkistojen kimppuun. Tuntien aherruksen jälkeen päätimme panostaa henkilökohtaiseen käyntiin Prahan

arkistoon. Löysimme kyllä oikean kylän ja varmaan myös sukulaisia, mutta mitään kokonaisuutta emme millään saaneet aikaan. Kaksi asiaa kiinnittää huomionne arkistojen selatessamme. Ensimmäinen on se, että tuohon aikaan nimien monimuotoisuus oli tosi vähäistä. Samat nimet toistuvat yhä uudestaan ja uudestaan, esim. Josef ja Václav. Toinen havainto oli, ettei Wenzel-nimeä ollut näkyvissä missään eikä kellään. On aika pakata matkavarusteet seuraavana päivänä tapahtuvaa lähtöä varten.

Laskeudumme auringon vielä antaessaan viime säteitään **Václav Havelin** kentälle. Auton lähestyessä keskustaa ilta onkin edennyt jo niin, että saapuessamme sokkeloisia pikkukujia pitkin hotellillemme on jo pimeää. Hotelliin kirjautumisen jälkeen suunnistamme kohti *U Zlatého tygra*. Aina Prahassa käydessämme olemme käyneet tässä Vanhassakaupungissa sijaitsevassa perinteises-

” Selvisi, että kaikki yli 50 vuotta vanhat kirkonkirjat olisivat Prahan keskusarkistossa.

sä oluttuvassa. Tänne toi presidenttikaudellaan Václav Havel **Bill Clintonin** tutustumaan aitoon tšekkioluttupaan. Vaikka *Kultainen tiikeri* sijaitsee aivan Vanhankaupungin ytimessä, se on pysynyt uskollisten paikallisten kantapaikkana. Olutguru **Michael Jackson** sanoo *Suuressa olutkirjassaan*, että tuoreimmalta maistuva *Pilsner Urquell* löytyy vaatimattoman näköisestä *U Zlatého tygrasta*, jossa istuu uskollinen kantaporukka. Tuoreessa *Urquellissa* on hämmästyttävän houkutteleva *buquet*, ja on se maultaan suloisen pehmeäntäyteläinen. Hyvin sanottu, tulee pitäytyä kuitenkin kohtuudessa ja mentävä aikaisin nukkumaan. Huomenna on oltava täydessä iskussa arkistokäynnillä.

Prahan aamu on juuri sellainen kuin olimme odottaneetkin sen olevan: aurinkoinen ja lämmin. Hotellilla pakkaamme mielestämme kaiken tarpeellisen mukaan ja suuntaamme retkemme kohti Prahan kaakkoisosassa sijaitsevaa arkistoa. Saavumme oikeaan osoitteeseen, mutta virkailija toteaa, että olemme väärässä paikassa. Pienen säikähdysen jälkeen saamme tietää, että olemme Kansallisarkistossa ja meidän tulisi olla Valtion alueellisessa arkistossa, joka on samassa rakennuksessa. Hän lähtee saattamaan meitä oikeaan saliin. Saavumme siis meidän kannaltamme varsinaiselle pääkallopaikalle, jossa paikalla on sama henkilö, joka oli meille laittanut sähköpostia ja kertonut eri vaihtoehtoista sukuselvitysten kannalta. **Beata Kempná** tulee heti auttamaan meitä löytämään vapaan paikan ja näyttämään, kuinka tietokonehaku tehtäisiin, alkuun päästöksemme. Tarvitsemamme tiedot on kaikki digitalisoitu, joten varsinaisten aitojen vanhojen kirkonkirjojen kimppuun emme vielä täällä pääse. En

tiedä, miten pitkälle olisimme yksin edenneet, mutta jostain syystä tarinamme ja innostuksemme tarttuu Beataan. Hän jää auttamaan meitä ja hetkessä on kulunut puolitoista tuntia, ja olemme matkanneet puolitoista sataa vuotta taaksepäin sukumme historiassa. Niin sieltä löytyy Kněžmostin kylässä 1.2.1887 syntynyt poikalapsi, joka oli saanut kasteessa nimen Václav. Samalla selviävät hänen vanhempansa eli isoisäni isän ja äidin nimet ja heidän vanhempiansa nimet.

Kello on niin paljon, että Beatalla alkaa ruokautunti ja joudumme päästämään hänet vapaaksi. Olemme kovin kiitollisia valtavasta avusta, jonka hän on meille antanut. Hän kertoo meille, ettei oikeasti saisi kovin pitkään auttaa asiakkaita, koska varsinaisesti tällainen arkistojen tutkiminen kuuluisi laskutettavan työn piiriin. Aikamme räpiköityämme kaksin auttamaan tulee töihin juuri tullut nuori virkailija, **Klára Adamová**, joka tarinamme kuultuaan innostuu kovin. Käy ilmi, että hän on Värttinä-yhtyeen fani. Hän on sitä mieltä, että suo-

Saavumme Kněžmostin kylän keskustaana.

” En tiedä, miten pitkälle olisimme yksin edenneet, mutta jostain syystä tarinamme ja innostuksemme tarttuu Beataan.

malaiset ja tšekit ovat monella tapaa samanlaisia. Siitä asiasta olemme ehdottomasti samaa mieltä. Niin siinä sitten käy, että seuraavan puolitoista tuntia saamme nauttia hänen seurastaan ja avustaan.

Kylläisinä lähdemme matkaamaan kohti Prahan ydinkeskustaa. Bussissa alamme ymmärtää, minkälaisessa mankelissa ja linkouksessa olimme olleet viimeisten tuntien aikana, kiitos noiden ystävällisten ja auttavaisten ammattilaisten. Ilman

heidän apuaan luultavasti emme olisi kovinkaan paljon viisaampia nyt.

Saavumme Václavinaukion museonpuoleiseen päähän. Juuri tässä paikassa ei voi olla miettimättä syitä, miksi isoisäni, jonka oikea nimi oli Václav, halusi käyttää nimeä Wenzel. On helppo ymmärtää, miksi hän oli ikään kuin muunnellut totuutta, vai oliko edes tehnyt sitä. Patsas siis sijaitsee aukiolla, jonka nimi on suomeksi Václavinaukio, tšekiksi *Václavské náměstí*, englanniksi *Wenceslaus Square* ja saksaksi *Wenzelplatz*. Pyhän Václavin nimi on tšekiksi **Svatý Václav** ja saksaksi **Wenzel**. Tyhjentävää, eikö totta. Toisaalta, nimen muuttaminen ei ole aivan uutta Tšekissä. Maan isä **Kaarle IV Pyhän** saksalais-roomalaisen keisarikunnan keisari, joka perusti yliopiston Prahaan ja aloitti *Nové Měston* rakentamisen 1300-luvulla, oli alkuperäiseltä nimeltään Václav. Käyttöönään hän otti kummisetänsä nimen **Kaarle**, syystä jota ei tiedetä. Hänen poikansa oli taas Václav, samainen **Václav IV**, joka hukututti **Johannes Nepomuki-**

laisen Vltavaan.

Päivä on ollut antoisa ja nyt voimme mennä nauttimaan leivoskahvit Mustan madonnan talossa olevaan *Grand Cafe Orientiin*, jossa on maailman hienoimpiin kuuluva kubistinen sisustus. Ennen nukkumaanmenoa käymme vielä kapakassa nimeltä *U Kalicha*, Pikari. Se on yksi Prahan tunnetuimmista oluttuvista. Syy siihen on, että täältä tunnettu tšekki, kunnon sotamies Švejklähti ensimmäiseen maailmansotaan. Lähtiessään hän sanoi tulevansa takaisin klo 18. Švejkin suorittaessa asevelvollisuuttaan Böömin Budějovicen 91. rykmentissä hänet todettiin henkisesti täysin tylsämieliseksi ja synnynnäisesti vähä-älyiseksi ja todettiin palveluskelvottomaksi. Sodan syttyessä hän sai heti käskyn astua palvelukseen, sillä sodassa tarvitaan idiootteja. Sodan ovat saaneet aikaan idiootit, ja ellei idiootteja tarvittaisi sodassa, olisi koko päämajan henkilökunta kotiutettava, totesi Švejkl itse. Pikarissa saamme havaita, että kyllä siellä aika monta, luultavasti turistia, odottaa edelleen sankarin paluuta.

Seuraavana aamuna lähdemme ajamaan pohjoista kohti. Ohitamme Mladá Boleslavin kaupungin ja Škodan tehtaات. Heti perään ilmestyvät ensimmäiset kyltit, jotka kertovat, että olemme tulossa kohta Mnichovo Hradištěen. Samassa onkin jo erityisen tutuksi muodostunut kylän nimi näkyvisä. Kněžmost-kyltti ohjaa meitä kääntymään pian kohti tuota etsimääme paikkaa.

Kylän aukion laidalla on turisti-info, johon menemme. Ylitämme kielimuurin ja yksi virkailija kertoo, että lähikylässä nimeltä Žantov asuu eräs rouva **Nohýnková**. Tuo kylännimi tuli eilen esille arkistossa. Molemmat Wenzelin vanhemmista, sekä **Josef** että **Kateřina**, olivat syntyneet tuossa kylässä. Asiasta ovat selvästi innoissaan kaikki läsnäolijat. Yksi heistä ryhtyy soittamaan puhelimella, ymmärtääkseni juuri kyseiselle Nohýnkovälle. Asia ei kuitenkaan etene, sillä häntä ei saada kiinni. Seuraavaksi yritämme selvittää kylän hautausmaan sijainnin. Sijainnin selvittäminen on liian vaikeaa heille tai meille. Niinpä nuorin henkilökunnasta lähetetään saattamaan meitä hautausmaalle. Portin ulkopuolella hautausmaata suojelee Böömin suojeluspyhimyksen Johannes Nepomukilaisen patsas. Pieneltä hautausmaalta löydämme

Kolkutan turhaan kotikirkon oveen.

nopeasti haudan. *Rodina Nohýnkova*, perhe Nohýnek. Siinä se on, esivanhempiemme mitä todennäköisin hauta. Ketkä siinä lepäävät, ei kivistä ikävä kyllä ilmene.

Palaamme kylään ja yritämme mennä kirkkoon, joka on kiinni, joten menemme kirkkoa vastapäätä tien toisella puolella olevan myymälään. Se on pieni, noin kymmenen neliön kauppa, jossa on kaksi myyjää ja minua ennen kaksi asiakasta. Sisällä on niin kylmä, ettemme heti ymmärrä sulkea ovea perässämme. Molemmat myyjättäret ovat sonnustuneet toppatakkeihin ja esiliinuihin. Tämän me ymmärrämme merkiksi, että täällä tuleekin olla kylmä ja suljemme oven. Pieni huone tuoksuu savulta. Tiskin takana on savustettua kylkeä,

potkaa, sorkkaa, paistia, korvaa ja ihan mitä vain voit kuvitella olevan savustettu. Reiluja paloja jotain savustettua on tarjoiluastioissa tiskin päällä. Pohdin kuumeisesti, mitä voisin ostaa, vuoroni on tuota pikaa. Ymmärrän, ettei minun kannata ostaa savustettua kinkkua takakonttiin muhimaan. Olsimme hotellilla vasta useiden tuntien kuluttua. Toisaalta, kun katsoo noita tiukannäköisiä, toppa-vaatteisia teurastajan pikku apulaisia, ymmärtää, että jotain olisi hyvä ostaa. Hyllyssä vierelläni on paikallista olutta, hintalappu vain väärällä puolella pulloa. En huomaa kääntää pulloa, mitä maksaa, käykö tämä raha, taitaa olla liian pieni kolikko, kävisikö tämä seteli, liian suuriko, kävisikö joku näistä, hienoa että käy, *děkuji, na shledanou*.

Näkymä Akalta Neitsyen suuntaan.

” Molemmat Wenzelin vanhemmista, sekä Josef että Kateřina, olivat syntyneet tuossa kylässä.

Selvästikään eivät jää kaipaamaan. Selvisinpä ehjin nahoin. Jos savustetusta lihasta pitää, voin suositella.

Kiertelemme ja tutustumme aikamme kylään. Tänään on siis nähty ja koettu isoisän kylä ja todennäköisesti ainakin hänen vanhempiansa hautapaikka, ehkä myös hänen itsensä, aika näyttää, uskoisin. Seuraavana päivänä lähtisimme etsimään ensinnä tuota Wenzelin kortissa näkyvää Troskyn linnaa ja sitten tutustumaan Böömin paratiisin antimisiin. Käymme kahvilassa ja lähdemme sitten kohti Turnovissa sijaitsevaa majoituspaikkaamme. Lauantaiaamu valkeni entistäkin aurinkoisempana ja lämpimämpänä. Aamupalan jälkeen kysimme vastaanottovirkailijalta, mikä olisi paras näköalapaikka monista Böömin paratiisin vaihtoehdoista ottaen huomioon polvieni kunnon tai pikemminkin kunnottomuuden. Hänen mielestään helpoiten asian ytimeen, eli mahdollisimman lähelle, pääsee autolla Prachovské Skályyn. Tämä on yksi karttaan merkityistä viidestätoista kalliimuodostelmasta. Lähdemme ajamaan kohti raunioita, siis Troskyn linnaa. Ajettuamme noin kymmenen kilometriä siluettiin oikealla piirtyvät kortista tutunoloisten kaksoistornien ääriviivat. Ajamme parkkialueelle ja jatkamme jalkaisin jyrkkää nousua kohti huippua. Nyt edessä ovat jyrkät hirsirappuset, jotka nousevat kohti huippuja, joiden nimet ovat *Bába* ja *Panna*, Akka ja Neitsyt. Ne on rakennettu basalttikallioiden huipuille ja niiden väliin muodostuu muu linna-alue. Ylhäältä katsottuna linna on vaikuttava. Täällä luonnollisesti käytiin kaikkia mahdollisia historiallisia sotia ja tämäkin linna ryöstettiin ja poltettiin monien böömiläislinnojen

Böömin paratiisissa.

tapaan useaan otteeseen.

Palaamme alas ja menemme moottoripyörämu-seoon, joka on linnan alapuolella. Sisällä huo-maamme seinällä julisteen, jossa on paljon tut-tua. Juliste on valokuvasuurennos, jossa Troskyn linnan edessä ajaa sivuvaunullinen moottoripyö-rä. Kuva on otettu hyvin samankaltaisesti kuin Wenzelin Allille lähettämän kortin kuva. Tekstikin yläreunassa on samaa fonttia, kuva on vain otet-tu lähempää linnaa. Moottoripyörä on noin kak-sikymmenluvulta. Kuvaajan on täytynyt olla sama henkilö. Hauska yhteensattuma, sillä tuon kortin takia me nyt olemme täällä.

Jatkamme matkaa ja seuraava kohteemme on suosituksen mukainen Prachovské skály, matkaa noin viitisen kilometriä. Paikka löytyy helposti ja jo pysäköintipaikalla huomaa, että kyllä täällä-kin vierailijoita riittää. Kivikaupunkiin voi tutus-tua seuraamalla eri väreillä merkittyjä polkuja. Valitsemme lyhyimmän, kaksi kilometriä pitkän. Pienen kävelyn jälkeen näkyviin tulee merkilli-sen näköisiä kivimuodostelmia. Maisema muuttuu

” Olemme tehneet virheen ja ainoa vaihtoehto on ajaa takaisin kotikylille.

epätodellisen näköiseksi. Maisemat ovat kuin sa-dusta tai jostain fantasiaelokuvasta. Suuret, jopa 50 metriä korkeat kivipilarit kohoavat pystysuo-raan ylöspäin. Väliin jää syviä rotkoja ja pimeitä kanjoneita.

Seikkailtuamme aikamme upeissa maisemissa lähdemme kohti isoisän lomapaikkaa. Trenčín on melko lähellä maiden rajaa Slovakian puolella, kaupunki on pienehkö, asukkaita kuutisenkym-mentätuhatta. Koska on viikonloppu, otamme me-kin rennosti ja tutustumme kaupunkiin ja syömme hyvin. Seuraavana päivänä kyselisimme, mistä löytyisi isoisän kortissa mainittu paikka.

Postikorttisuurennos moottorimuseon seinällä.

Aamun valjetessa ja herättyämme lähdemme aamupalalle. Otamme mukaan postikortin, jossa on isoisan lomaosoite ja kysymme, selvittäisikö vastaanottovirkailija osoitteen puolestamme sillä välin kun nautimme aamiaispöydän antimista. Syötyämme vastaanoton ystävällinen nainen on kartan ääressä ja näyttää osoitteen paikkaa. Sepä onkin Tšekin puolella noin neljänsadan kilometrin päässä. Niin, missä päin siellä se mahtaa olla? Kun katsoo tarkkaan, niin Keski-Böömissä. Ja kun oikein tarkkaan katsoo, niin näkee, että paikka on muutaman kilometrin päässä Kněžmostista. Olemme ajaneet koko matkan tänne turhaan. Pikkuisen on pitkä harha-askele, yhteensä kahdeksansataa kilometriä, ja lähes kaksi päivää. Toisaalta, ei olla Slovakiaa aikaisemmin nähty. Katsomme yhdessä vielä karttaa ja meille selviää, että etsimme Bakov nad Jizeroussa sijaitsevaa Trenčínia. Emme suinkaan, niin kuin luulimme, Slovakiassa, Trenčínissä sijaitsevaa Bakov nad Jizerouta. Kiitämme ja menemme huoneeseemme pohtimaan asiaa. Mitään ihmeempää pohtimista asiassa ei tietenkään ole.

Olemme tehneet virheen ja ainoa vaihtoehto on ajaa takaisin kotikylille.

Palaamme hotellille pakkaamaan ja sitten ajamaan. Tällä kertaa jätämme kaupungin, jonka historiaan kätkeytyy henkilö nimeltä **Josef Gabčík**. Tämä nuorukainen työskenteli kemiantuotteita sotilaallisiin tarkoituksiin valmistavassa tehtaassa aliupseerin ominaisuudessa. Tässä vaiheessa Slovakia oli jo itsenäistynyt Saksan omaisuudeksi. Gabčík ei ollut niitä, jotka hyväksyivät tilanteen. Hän kaatoi happa sinappikaasuun, joka oli tarkoitettu Saksan armeijan käyttöön ja pakeni maasta, eikä ollut tuleva näkemään enää isänmaataan. Hän oli toinen keskeisistä henkilöistä operaatiossa *Anthropoid*, jonka Tšekkoslovakian vastarintaliike suunnitteli ja toteutti 1942. Operaatiossa murhattiin Prahan teurastaja **Reinhard Heydrich**. 🇨🇪

Kertomus jatkuu numerossa 2/2018.

Koko tarina on luettavissa kirjana: Tomi Nohynek, Isoisää etsimässä osa 1. Saatavilla Helmet-kirjastoista Tapiola ja Sello.

Helsingin barokkiorkesterin *kulttuuriteko*

Leopold Koželuhin (1747-1818) ooppera Kustaa Vaasa odotti ensiesitystään 200 vuotta säveltäjänsä kuoleman jälkeen.

Teksti: Petteri Peuranen

By W. Ridley [Public domain], via Wikimedia Commons

Leopold Koželuh syntyi 26. kesäkuuta 1747 Velvryn pikkukaupungissa Böömissä (noin 30 kilometriä Prahasta luoteeseen, lähellä **Dvořákin** Nelahozevesia) ja kuoli 70-vuotiaana Wienissä 7. toukokuuta 1818. Koželuh oli tšekkiläinen säveltäjä ja klassisen musiikin opettaja. Hänen isänsä oli suutari **Antonín Bartholomäus Koželuh**. Alunperin säveltäjän etunimet olivat **Jan Antonín**, mutta välttääkseen sekaannukset serkkunsa **Jan Evangelista Antonínin** (myös säveltäjä) kanssa hän vaihtoi etunimensä Leopoldiksi vuonna 1774. Leopold Koželuh sävelsi uransa aikana noin 400 erilaista teosta: 30 sinfoniaa, 22 pianokonserttoa, kaksi klarinettikonserttoa, 24 viulusonaattia, 63 pianotrioja, kuusi jousikvartettoa, kaksi oratoriota, yhdeksän kantaattia sekä kuusi oopperaa, joista vain *Kustaa Vaasa* on säilynyt arkistojen kätkeissä ja sekin miltei unohdettuna liki 200 vuotta säveltäjän kuoleman jälkeen. Nykyisin Koželuh on tuttu nimi lähinnä muusikoille ja tutkijoille, mutta ns. tavalliselle yleisölle tuntematon, vaikka joskus jokin hänen sinfonioistaan laitetaan **Mozartin** teoksen rinnalle (esimerkiksi molempien g-molli-sinfoniat), ikään kuin vertailun vuoksi. Koželuhin teokset yksilöidään musiikkitieteilijä **Milan Poštolkan** mukaan nimetyssä luettelossa.

Koželuh opiskeli Prahan konservatoriossa ja menestyi säveltäjänä ja pianistina Wienissä 1780-luvulla. Hän toimi **Frans II:n** hovisäveltäjänä ja kapellimestarina, asemassa, jossa W. A. Mozart oli aikaisemmin työskennellyt, joskin puolet huo-

nommin palkattuna kuin Koželuh. Musiikkihistorioitsija **E. L. Gerberin** mukaan Koželuh oli ”kiistämättä ja oikeutetusti rakastetuin kaikista elävistä säveltäjistämme, kuulijakunnasta riippumatta.” 1790-luvun taitteessahan myös Mozart ja **Haydn** olivat uransa huipulla. Miksi sitten Koželuh unohtui jälkipolvilta? Mozartin traaginen kuolema 35-vuotiaana aiheutti sen, että hänen tuotantaan haluttiin nostaa esiin, ja hän onkin säilynyt yhtenä esitetyimmistä säveltäjistä yli 200 vuotta. Ranskan vallankumouksen jälkimainingeissa sosiaalisesti reilumman pelin ja tasapäistämisen eetos levisi Euroopassa. Tämä henki osaltaan koitui Koželuhin kohtaloksi.

Helsingin Barokkiorkesterin johtaja **Aapo Häkkinen** kuuli Bratislavassa sikäläiseltä musiikkitieteilijältä, että Koželuhin oopperakäsikirjoitus pölyttyy Prahan Konservatorion kirjastossa. Siitä alkoi yli viisi vuotta kestänyt sinnikäs työskentely. Ensin Häkkinen sai hankittua kopion Kustaa Vaasan nuoteista, ja nyt keväällä 2018 ooppera sai ensiesityksensä Helsingin musiikkitalossa, 200 vuotta säveltäjänsä kuoleman jälkeen – vieläpä kaupungissa, jonka itse Kustaa Vaasa on (vuonna 1550) perustanut!

Kustaa Vaasa (1496–1560) on ollut säveltäjien mielenkiinnon kohteena jo ennen Koželuhia: ensimmäinen ooppera oli 1740 Venetsiassa esitetty *Gustavo Primo, re di Svezia*, jonka sävelsi italialainen **Baldassare Galuppi**. Sittemmin myös ranskalainen **François-Joseph Gossec** sävelsi oopperan *Gustav Wasa*. Teos on kadonnut myöhemmin, mutta sen pohjalta suuri oopperan ystävä, Ruotsin kuningas **Kustaa III** ideoi uuden oopperan, jonka sävelsi saksalainen **Johann Gottlieb Naumann** vuonna 1786. Ruotsin kansallisoopperana pidetyn teoksen libretto on runoilja **Johan Henric Kellgrenin** käsialaa. Koželuhin Kustaa Vaasa -oopperaan liittyy useita mysteerejä. Varmasti ei tiedetä tarkkaa sävellysvuotta ja missä sitä on esitetty, ja miksi Koželuh tarttui aiheeseen ruotsalaisesta kuninkaasta. Vallankumouksellista aihetta on pidetty hyvin todennäköisenä, kiehtovana motiivina. Oopperan taustana ovat Kalmarin unionin loppuvaiheet ja Tanskan kuninkaan **Kristian II:n** järjestämä verilöyly Tukholmassa vuonna 1520. Kustaa Vaasa voittaa lopulta talonpoikaisarmeijoi-

neen ”tyranni-Kristianin” ja nousee Ruotsin valtaistuimelle.

Kustaa Vaasa -oopperaa esitettiin Helsingin musiikkitalon konserttisalissa vain kolme kertaa maaliskuussa 2018. Ensi-ilta oli 3.3., toinen esitys 6.3. ja viimeinen 10.3., joka lähetettiin suorana YLE Radio 1:ssä sekä Teema-kanavalla, ja on kokonaisuudessaan katsottavissa YLE Areenassa 9.3.2019 saakka. Esitys kestää studio-osuuksineen (toimittaja **Outi Paananen** sekä asiantuntijoina professori **Veijo Murtomäki** ja muusikko **Jukka Louhivuori**) noin kolme tuntia. Heinäkuun puolivälissä Kustaa Vaasa oli kerännyt Areenassa jo yli 3300 katselukertaa, mitä voi pitää kohtalaisena menestyksenä. Musiikkitalon (suuri) konserttisali ei ole varsinaisen oopperanäyttämö. Laulajat esiintyvät varsin pienessä tilassa lavan oikeassa reunassa ns. vihreän seinän edessä, Barokkiorkesteri ja Helsingin kamarikuoro täyttävät suuren osan näyttämöstä – se ”ongelma” on ratkaistu nykyaikaisella videotekniikalla. Esiintyjät heijastetaan taustoihin suurille valkokankaille, joita on näyttämön molemmilla sivuilla ja takana. Yllättävä ja toimiva toteutus: välillä luulee katsovansa elokuvaa eikä pelkkää oopperaa tai konserttia! Taustakuvia on kuvattu paljolti Turun linnan sisätiloissa, mutta vilahtaa siellä myös muun muassa Hluboká nad Vltavoun linna Tšekissä.

Kustaa Vaasa -oopperan rooleissa lauloivat pääroolissa **Mario Zeffiri** (kreikkalaissyntyinen tenori), Kristian II:na **Cornelius Uhle** (saksalainen tenori), Sevrin Norrbynä **Niall Choremell** (irlantilaisyyntyinen tenori, opiskellut Sibelius-Akatemiassa), Christina Gyllenstiernana **Martina Janková** (tšekkiläis-sveitsiläinen sopraano), Cecilia af Ekana **Helena Juntunen** (sopraano), Margaretha Wasana **Monica Groop** (mezzosopraano) ja Ruotsin suojelusenkelinä **Tuuli Lindeberg** (sopraano). Helsingin barokkiorkesterin kapellimestarina toimi Aapo Häkkinen, konseptina **Erik Söderblom**, ohjaus oli **Ville Sandqvistin**, videosuunnittelu **Emil** ja **Artur Sallisen** ja puvustus **Reija Laineen**. Esitys on saksankielinen, tekstitys suomeksi ja ruotsiksi. 🇸🇪

Lähteet: Wikipedia Koželuhista, oopperan käsiohjelma, HS:n artikkelit 2.3. ja 5.3.2018.

Posti Green

